

KÜLMISSZIÓ.

Evangélikus hittérítési folyóirat.

Megjelenik minden negyedévben egyszer.

Fejlesztő szerkesztő és kiadó

Scholtz Ödön evangélikus lelkész,

Ágfalva (Sopronmegye),

kihez a lap szellemi és anyagi részét illető összes közlemények küldendők.

Előfizetési ár egész évre 1 korona.

Egyes szám ára 30 fillér

Hirdetések egyezség szerint számíttatnak.

Mert napkelettől fogva napnyugotig nagy az Én nevem a pogányok között és minden helyen jóillatú füsttel és tiszta eledeli áldozattal áldoznak Nökem: mert nagy az Én nevem a pogányok között, ezt mondja a Seregeknek Ura.
Malakiás I, II.

Kedvező szelek.

Hazai egyházunkban a rég megszokott egyházi cselekvények végzésében sem mutatkozik valami túlságos buzgóság, ha pedig eddig elhanyagolt kötelességek teljesítését szorgalmazzuk, úgy többnyire tétlenségre, sőt a jó ügyet hátráltató ellenszenvre akadunk. Ezt tapasztaljuk a misszió ügyet illetőleg is. Évek óta hirdetik egyesek, hogy mint Krisztus Urunk mindegyik parancsát, úgy a missziói parancsot is teljesítenünk kell; de hosszú ideig úgy tetszett, mintha hiába-való lenne minden buzditás. Szélségszerű honolt s a misszióügy hajója nem tudott a mi vizeinken megindulni.

Most azonban úgy tetszik, mintha végre mégis kedvező szelek támadnának, melyek utnak indítják majd az eddig veszteglő hajót. Legalább a dunántúli és dunáninneni kerületekben egyre fokozódó érdeklődés mutatkozik a misszióügy iránt.

Igy a dunántúli egyházkerület idei közgyűlését megelőző kerületi lelkészi értekezleten **Zábrák** Dénés soproni lelkész és értekezleteti jegyző azt indítványozta: »Mondja ki a lelkészi értekezlet, hogy a kerület vala-

mennyi gyülekezetében vizkeresztkor évenként offertóriummal összekötött missziói-istentisztelet tartassék s az offertórium az esperességi pénztárba, onnan pedig a kerületi pénztár révén a Lipcsei Misszió pénztárába küldessék«. Megtoldotta továbbá indítványát azzal is, hogy a kerületi lelkési értekezlet szólítson fel engem, hogy a misszióügy állásáról s hazánkban való fejlődéséről terjesszek évenként rövid jelentést a kerületi lelkési értekezlet elé.

Megvallom, örömmel hallottam az indítványt, de még nagyobb öröm szállta meg lelkemet azon lelkesedés láttára, melylyel a nagyszámban jelen volt kartársak az indítványt fogadták. Történt ugyan felszólalás az iránt, hogy egyes gyülekezetekben vizkeresztet egyáltalán nem ünneplik s megünneplését a katolikusok hozzájuk való közeledésnek tekintenék: másrészt azonban nagyon helyesen rá mutattak, hogy vizkereszt, mint a »pogányok karácsonya« régi evangélikus ünnep, mely azelőtt egyházunkban általánosan ünnepeltetett, mit az énekeskönyvben előforduló számos »vizkereszt ének« s imádság is bizonyít s ahol az idők folyamán bármiké okból feladták ezen ünnepet, ott az okvetlen *újból bevezetendő*. S legjobb, ha épen *missziói ünnep* gyanánt vezetjük be, mert ezáltal nemcsak erősen megkülömböztetjük vizkereszt jelentőségét a pápás felfogástól, hanem egyuttal nagyon hálás és hatásos új elemmel is gazdagítjuk az ige hirdetést. — Felemlítették azt is, hogy mivel vizkeresztkor, az ezen napot megelőző sok nagy ünnep miatt, néhol kevesen járnak templomba, az ügy érdekében az offertóriumot máskor is lehetne tartani. De tapasztalásból mondhatom, hogy ha a vizkereszt istentiszteletet teljesen missziói ünneppé tesszük s lehetőleg este tartjuk, úgy látogatottsága csakhamar felér a legnagyobb sátoros ünnepével, mivel népünkben mély missziói érzék szunynnyad, csak fel kell azt ébresztenünk. — Egy oldalról az indítvány azon részét is kifogásolták, hogy a missziói adomány Lipcsének küldessék, mivel egy-két gyülekezet már régebb idő óta Básel illetve Brémával áll szövetségben. De míg ezen évtizedes érintkezés erőszakos felbontásától eltekintett az értekezlet, másrészt egyhangúlag az egyházunk hitvallása alapján álló *Lipcsei Misszió* pártolása mellett foglalt állást, azon óhajjal, hogy ama néhány gyülekezet is juttassa missziói adománya egy részét Lipcsének. — Volt ugyan még egy ellentétes szélroham, amennyiben egy kartárs, ki pedig kátét is adott ki, hol a második kérést magyaráznia kellett, oda nyilatkozott: hogy amíg itthon nyomor van s különösen egyik filiájában nem épül új iskola, addig ne áldozunk misszióra. De találó szavakkal győzte le a misszióügy lelkes barátja, szeretve tisztelt Főpásztorunk, arra utalva, hogy ha mi s talán

épen az a filia is, elfogadjuk a Gusztáv Adolf-egylet s más külföldi szereztegyuletek segélyét, holott ott is van elég nyomor, úgy tartjuk kötelességünknek az Evangélium áldásaért a szegény pogányok részére is áldozni néhány fillért, kik a legnyomorultabbak, mivel épen az Evangéliumot nélkülözik. A főpásztori szavak nyomában fakadt lelkesedés szele elfujta az ezen ellenvetés nyomában támadt utolsó gátló hullámot is, úgy hogy a misszió hajója a dunántuli kerületben most már sik tengeren, kedvező szelek mellett haladhat előre, nemcsak a távoli pogányok, hanem a kerületi gyülekezetek és hivek üdvére is.

Kedvező szelek fújnak a misszióügy fejlődésére a *dunáninnyi kerületben* is. Az ottani lelkészi értekezlet lefolyásáról a »Magyar Szó« 179-ik számában közölt jelentésben ezt olvastuk: »Elnöklő püspök örömmel jelenti az értekezletnek, hogy a gyülekezetek ez évben is fokozódó buzgósággal adakoztak a külmisszió céljaira. Mig ugyanis tavaly 609 korona 27 fillér gyűlt be, ezidén 705 korona 56 fillért adakoztak. Ez összeget, mint eddig, úgy ezuttal is a lipcsei külmissziói egyletnek küldé be. Händel esperes indítványára az elnöklő püspök felkérte, hogy a külmisszió áldásos ügyét ezentul is melegen ajánlja a hiveknek figyelmébe«. Ime, a dunáninnyi kerület, mely pedig hír szerint egyházunk legszegényebb kerülete, Dr. *Baltik* Frigyes püspök ur buzgósága folytán már milyen tekintélyes összeget áldoz a hittérítés ügyére. De nem sokalja, nem irigyli senki, sőt mindenki kevésnek tartja az áldozatot s felkéri a püspököt, hogy ne fáradjon el a hiveket a misszió támogatására buzdítani.

Lehetetlen, hogy ez az üde tavaszi szellő, élesztőleg ne hasson a többi kerületre is. A nagy és gazdag bányai kerület püspöke már szintén tett kísérletet évek előtt, amennyiben körlevélben szólította fel a lelkészeket s gyülekezeteket a hittérítés pártolására s nem eredménytelenül. Nem tudom, ismétlődik-e ezen felszólítás ott is évről-évre. Hatása bizonyára ott is egyre fokozódnék s nemsokára az ottani kerületi lelkészi értekezlet is foglalkoznék a külmisszió kérdésével.

Csak a tiszai kerületből nem jön semmiféle hír a misszióra kedvező szelekről. Egyes buzgó lelkészek sőt világiak is, ott is pártolják s imádkoznak érte, — de a »legfelsőbb« helyen úgy látszik még hamupipóke szegény. Pedig biztosra vesszük, hogy *Zelenka* Pál püspök buzgósága s figyelme előbb-utóbb Isten országa terjesztésének ezen szent ügyére is kiterjed. Mert nincs, s nem is szabad hogy legyen oly szegény gyülekezet, mely nem téhetne valamit az »egy akol és egy pásztor« megvalósulásá-

nak előmozdítására. S ezen kötelesség teljesítésére első sorban épen a vezetők tartoznak felhívni a gyülekezeteket.

De bár sokat tehet a főpásztor buzgósága, a mint különösen a dunán-inneni példa mutatja, egymagában még sem érhet el kellő eredményt, ha a lelkészek részéről nem talál lelkes támogatásra. Igyekezzék azért valamennyi lelkész gyülekezetében missziói életet támasztani. S ne gondolja senki, hogy ezirányú kötelességének megfelelt, ha egy perselyt a missziói pénztárba juttatott. *Amit másokkal meg akarunk ismertetni, azt ismerjük meg először magunk s lelkesedjünk magunk az ügyért, amire másokat lelkesíteni akarunk.*

Igen helyes volt azért a dunántúli kerületi lelkészi értekezleten Beyer Teofil kartárs felszólalása, melyben missziói művek olvasására s terjesztésére hívta fel figyelmünket, mivel ez a legjobb mód a misszióügy megismerésére s népszerűsítésére. Különösen ráirányította a figyelmet *Strümpfel*: »Was jedermann heute von der Mission wissen muss«. című művére, mely fűzve már 1 kor. 20 fillérért kapható.*) Eltekintve attól, hogy ezen mű nagyon felületesen bánik épen a lutheránus missziókkal, valóban melegen ajánlható. S a németnyelvű hiveknek egyáltalán csaknem kimerithetetlen missziói irodalom áll rendelkezésükre.

De annál szegényebbek vagyunk mi magyarok. Nekünk ezen folyóiraton s az általam eddig kiadott két missziói füzetkén kívül alig van missziói irodalmunk. S a »Külmissziót« is csak nagy áldozatokkal tartatom fel. Már véglegesen be akartam szüntetni. Azonban azon kedvező hangulat, melylyel a fent említett két kerületi lelkészi értekezleten a misszióügyet fogadták, még egy kísérletre bátorít. Talán még sem egészen felesleges munkát végzek. S lehet, hogy ama kedvezőbb szelek most már a missziói irodalmat s szerény folyóiratomat is előbbre viszik. Bárha szaporodnának s a misszióügy lelkes barátaivá válnának olvasói.

Ágfalva.

Scholtz Ödön.

*) Verlag v. Martin Warneck, Berlin W. 9.

Missziói módszerek az apostoli korban.

Irta: **Dr. Zahn Theodor** erlangeni theologiai tanár.

Fordította: **Wagner Ádám** lelkész.

(Vége.)

Egész ereje kevés de fontos pontra való tartós összpontosításának és az akkori kultúrvilág határaig való fáradhatatlan elönyomulásának egyesítése megadta működésének a lendületet és lehetségessé tette reá nézve az egész misszióknak ama eszményi felfogását, melyet minden misszionáriusnak kívánnunk kell. Ha azt tartotta volna feladatának, hogy minél több egyes lelket nyerjen meg Isten országának, bárhol is találja: úgy egész életén át megmaradhatott volna Antiochiában, avagy Kis-Ázsia bensejében. De ez esetben is, minden hűsége dacára sem szólhatott volna nagyobb joggal syriai vagy lykaoniai egyházzól, a mint így Macedoniát és Görögországot kereszténnyé tett országoknak mondotta.³¹⁾ Ezen értelemben írhatta a rómaiaknak, hogy az Evangéliumot messze vidékre, Jeruzsalem-től Görögország észak-nyugati határáig, Illyriáig vitte el, hogy missziói feladatát az általa végigjárt országokban elvégezte, s hogy a középtenger mellett fekvő országok keleti részében a neki sajátos tevékenység kifejtésére immár nem talál munkateret.³²⁾ Ebben az értelemben adatott meg neki, hogy pályafutására, mint tényleg befejezetre és célját értre tekinthetett vissza, a midőn közel állott a biztos halálhoz és boldog kimulásnál valamint az igaz bíró kezéből veendő igazság koronájánál egyebet már nem várt. (II. Tim. 4. 6—8; 16—18.) De máskép történt, a mint gondolta. Nem mint terveit megvalósító misszionárius, hanem mint vizsgálati fogoly került Rómába és nem a viszonyok alakulása szerint megrövidíthető avagy meghosszabbítható tartózkodásra, hanem 2 évnél tovább nélkülözve a szabad elhatározás jogát. Mindamellett eléggé jelentős volt ottani missziói működése. De ezért még mindig nem mondhatta volna, hogy hivatását befejezte. Ha Pál több éven át táplált szándékának megfelelően nem vihette volna az Evangéliumot Rómán túl a távolabbi

³¹⁾ II. Kor. 9. 2; v. ö. Csel. 8. 14: „Samária bévette volna az Isten beszédét.“

³²⁾ Rom. 15. 19, 23. Igen feltűnő, hogy itt sem Egyiptomra sem Alexandriára nincs figyelemmel. Ennek oka bizonyára a misszió történetének oly tényeiben van, melyekről csak sejtelmek lehetnek. Nem tudjuk, Cyprus szigetéről (Csel. 15. 37. s köv.) hová ment Barnabás, — ki I. Kor. 9. 6. idejében még mint misszionárius utazgatott — és Márk, mikor Páltól elváltak. A régi hagyomány szerint Márk alapította az alexandriai egyházat. (Eus. h. e. II. 16; theoph. lásd Mai, Mona, Bibl. IV. 121.; valószínűleg Theophilus szerint is az ő elvesztett történeti művében. Malatas X. ed. bonn. pag. 252. v. ö. Forschungen . . . c. művem II. 6.; III. 58.) Clem. hom. I. 9—14. szerint Barnabás is prédikált volna Alexandriában. Az ut Antiochiából Cyprusra át Egyiptomba nem volna épen szokatlan. — Hasonló kérdések merülnek fel a latin Afrikára való gondolatra, mely elől II. Tim. 4. 17. versével csak nehezen térhetünk ki.

nyugaton fekvő országokba, ha halála előtt csakugyan nem jutott volna el „nyugat határáig“, a mint fiatalabb kortársa, Római Kelemen róla mondja: akkor ez a szó nem hálás idealizmusának kifejezése, hanem üres frázis volna ünnepélyes végrendelkezésében. Nincs itt helye annak, hogy a régi hagyományokat, — melyeknél csak a hiányosságot fogásolhatjuk ki — és az újabbak hagyományellenes állításait, — melyeket történeti adatokként terjesztenek, — vizsgálat alá vegyünk. Csak azt a reményemet fejezem ki, hogy még a leginkább tisztelt újabb exageták kitéréseivel szemben is érvényben marad a régi egyházi magyarázat, mely II. Tim. 4., 14. s köv. vsében bizonyosságot talált arról, hogy Pál hosszabb rabság után szabadságát ismét visszanyerte, félbeszakadt pályafutását még egyszer folytatta és ezuttal célt ért. Ha ez a magyarázat helyes, akkor itt ősrégi s igen erős bizonyítékunk van, még az esetben is, ha Timotheus II. levele az apostolok utáni kor hamisítványa volna. Pál ott nem valami új dolgot mond el Timotheusnak, hanem ennek, a visszaemlékezésekben igen gazdag levélnek végén egy korábbi birói eljárásra emlékezteti barátját, mikor az emberek elhagyták, de az Ur megsegítette és erősítette oly annyira, hogy még az oroszlán szájából, azaz látszólag kikerülhetetlen halálos veszedelemből is megmenekült. Itt az volt az Isten szándéka, hogy maga Pál és nem más valaki fejezze be a missziói prédikációt úgy, hogy „minden népek“ meghallják. A mily bizonyos tehát egyfelől, hogy Pál mint kegyes ember nem tulajdoníthatott az Urnak oly szándékot, a mely nem lett volna a jövőben megvalósítható, avagy már közben nem valósult volna meg és a mily világos másfelől, hogy Pál abban a pillanatban, a mikor ezt írta, immár nem megszabadulást és új földi munkát, hanem csak boldog bemene-telt remélt Jézus „mennyei királyságába“; ép oly bizonyos az is, hogy az Urnak ama akkori szándékát is közben teljesülésbe látta menni.

Ama korábbi birói eljárás óta eltelt idő alatt Pál messze elvitte az Evangéliumot eddiggi határain túl; valóban elérte a célt, mely évek óta szemei előtt lebegett; prédikált Spanyolországban. Csakis így és ezért szólhatott minden megszorítás nélkül életmunkájáról úgy, a mint a római levél megírásakor szólt életfeladatának megoldásáról a közép-tenger melletti országok keleti felében. Nyelvezete itt ép oly hyperbolikus, mint ott. Mert: csakugyan „minden népek“ hallották-e a prédikációt? és mindnyájan *Páltól-e*? Hogy ezt a felfogást helyesnek találjuk, tekintetbe kell vennünk az egyéb történeti adatokat is, melyek ugyanott találhatóak? Titus, a rég bevált társ Dalmáciába ment volt; egy bizonyos Crescens, kiről különben semmit sem tudunk, Galliába, mindkettő bizonyára abból a célból, hogy ott missziót üzzön. Itáliáról a nagy római gyülekezet gondoskodott. Spanyolországban maga Pál fordult meg. És ki tudja, nem esett-e már akkor némely mag Egyptomnak és a latin Afrikának termékeny talajába?! De az a kevés is, a miről tudunk, érthetővé teszi a népek nagy megtérítőjének utolsó reánk maradt szavait.

Az utolsó megjegyzések megadják már a feleletet arra a kérdésre, melyek voltak az eszközök, mikkel Pál az ő nagy sikereit elérte, sikereket, melyek még akkor is csodálatra méltóan nagyok maradnának, ha az elvégzett munkára vonatkozólag képesek volnánk a hálás öröm szavait a statisztika prózájára lefordítani. Az eszközök egyike volt, hogy Pál kezdettől fogva értette a módját, miként toborozzon maga köré és neveljen a misszió munkájához segédeket. Az első uton Pál és Barnabás egyenrangú hittérítők, kik együtt haladnak, a mint Jézus a tizenkettőt és hetvenet is páronként küldötte ki. Ha úgy látszott is, hogy Barnabás, mint a keresztyének körében már hosszabb idő óta tekintélyes és magára Pálra nézve is nagyérdemű tanító kezdetben, tán kiválóbb külső megjelenésénél fogva,³³⁾ előtérben áll: úgy ezen viszony csakhamar megváltozott, a mikor tulnyomóan Pál vitte a szót, mint tüzeesebb és jobb előadású szónok. A harmadik: János Márk, a ki hozzájuk csatlakozott, de már a Cyprusból Kis-Ázsiába való átvitorlázás előtt tőlük el is vált, hogy anyjához Jeruzsalembe visszatérjen, — úgy szerepel, mint „ki szolgál vala nekik“.³⁴⁾ De már az összefüggés abban a mondatban, a melyben ez áll, mutatja, hogy nem valami szolgáról van szó, a ki a misszionáriusok málháját viszi, hanem segédről a prédikációnál. A mikor Pál hosszú elidegenedés után Rómában Márkkal ismét találkozott: ez tőle teljesen független, de mellette és vele együtt működő misszionárius volt. (Lásd fentebb!) Utolsó levelében Pál arra kéri Timotheust, hogy Márkot, ki közben keleten fordult meg, hozza magával Rómába, mert igen hasznos neki a szolgálatra. Külső szolgáltatételről és a fogságban levő apostol ápolásáról itt sem lehet szó; ha erre lett volna szükség, úgy a szűkebb körű társak: mint Lukács, az orvos, ki nem hagyta volt el Pált és maga Timotheus, ha Rómába érkezik, lettek volna az elsők. Egy férfi, mint Márk, sokkal inkább a missziói tevékenységnél volt Pálra nézve megbecsülhetetlen. Lényeges missziói érdek forgott kockán, midőn Pál és Barnabás erősen összeszólkoztak és hosszabb időre szétváltak a miatt, hogy magukkal vigyék-e segédül a második missziói utra Márkot, a kinél az első ut alkalmával hiányzott a bátorság. Hogy mily tekintetben volt egy oly férfi, mint Márk Pálra nézve jelentős, ezt már abból is következtethetjük, miként választotta meg Pál a Barnabással és Márkkal való meghasonlása után az ő kiseretét. Silas vagy Silvanus,³⁵⁾ kit akkor

³³⁾ Erre következtethetünk, ha Csel. 14, 12 vsét összevetjük II. Kor. 10, 10 vsével és Gal. 4. 14 vsével. Lásd még: Acta Theclae cap. 3. és „Geschichte des Kanons“ című művem II. kötet 903 s. köv. lapját. Csel. 13. 2. és 7. vsében és még 14. 12. és 14. vsében is Barnabás áll elől, az említett okból (mert Zeus Hermes előtt említendő). Ellenben Csel. 13. f. 43. 46. s 50; 15. f. 2. 12, 22. és 35. vsében Pál neve áll elől. Hogy 15 f. 25. vsében, a jeruzsálemi apostolok és vének levelében Barnabást előbb említik föl, mint Pált, annak magyarázatát abban találjuk, hogy közelebb állott a levél íróihoz.

³⁴⁾ Csel. 13. 15 (v. ö. 12. 12, 25); 13. 13; 15. 37—39; Kol. 4. 10; Philemon 24; II. Tim. 4. 11; I. Péter 5. 13; v. ö. Klostermann „Das Marcusevangelium“ c. művét. pag. 338.

³⁵⁾ Csel. 15. 12., 22 s 40 vs. Későbbi állására nézve a thessalonikai leveleken kívül különösen II. Kor. 1. 19. fontos.

maga mellé vett, előbb kiváló személyiség volt a jeruzsalemi gyülekezetben. Másfelől ő volt, ki mint az anyagyülekezet küldötte Judás Barsabással az apostoli konvent határozatait Antiochiába vitte és a gondolatokat, melyekből ezek a határozatok támadtak, élőszóban hévvel és sikerrel fejtegette. Ő tehát egyetértett az iránynyal, melyet a pogány misszió Pál vezetése alatt vett. Ez elengedhetetlen feltétele volt annak, hogy Pállal ezen a téren együtt működjék, de nem egyszerűen indító oka annak, hogy Pál őt segédül választotta. Ennek oka sokkal inkább ugyanaz a gondolat, melytől Márk becsülése is függött. Bármily bizonyos is volt Pál az ő hite és hitvallása felől, még sem titkolhatta el maga előtt azt a fogyatékoságot, hogy ő nem volt Jézus tanítványa és későbbben sem tartózkodott huzamosabban az evangéliumi hagyomány forrásánál. Missziói prédikáció pedig Jézus tetteinek és szavainak életteljes elbeszélése nélkül lehetetlenség lett volna. Igen különös fogalmat kellene magunknak Pálról, mint misszionáriusról, de még inkább jóakaratu hallgatóról alkotnunk, ha azt tennők fel, hogy sikereit oly „Evangélium“-mal érte el, mely történeti anyag nélkül szükölködött. Leveleinek azon kevés helyéből, hol alapvető prédikációjára tér vissza, kitűnik, hogy missziói prédikálása át meg át volt szöve egyes történeti tények egész csomójával, részben még olyanokkal is, melyekről csak ezen az alkalmi uton szerzünk tudomást.³⁶⁾ Ezt megerősíti a cselekedetek könyve is. Természetesen nem szadad oly beszédekre, mint pl. a Listában, vagy az athéni areapagon elmondottra, tekintenünk; mind a kettő határozott és egészen különös alkalmak szülte kitérések, melyeket megelőzött a missziói prédikáció.³⁷⁾ Missziói prédikációjáról csak a pisidiai Antiochia zsinagógájában tartott beszéde nyújt képet, de ez is nagyrészt evangéliumi történeti vázlat és a mit Csel. 13. 16—41-ben róla olvasunk, természetesen csak kivonat, melynek a valóságban alakokban és színekben sokkal gazdagabb kifejtésnek kellett megfelelnie.

De a mód is, melylyel Pál az ifju gyülekezeteket Jézus egyes szavaira emlékezteti³⁸⁾ vagy felszólítja, „hogy a Krisztus beszéde bőségesen lakozzék közöttük.“ (Kol. 3. 16; I. Tim. 6, 3.), és a melylyel az ő Evangéliumának, azaz missziói prédikációjának a Jézus prédikációjával, avagy a Krisztus bizonyágtételével, szavával és Evangéliumával való azonosságát bizonyítja,³⁹⁾ nemcsak azt tételézi fel, hogy ő maga is nagy értéket tulajdonított az evangéliumi hagyománynak, hanem azt is hogy ezt első prédikációjában mindenkor bőven közölte. Itt azonban nagyon fontos jelenség volt, hogy Pált oly férfiak kísérik, kik, mint Barnabás és Silás — kezdettől fogva a jeruzsalemi gyülekezethez, az

³⁶⁾ I. Kor. 15. 1—8; 11. 23—25; v. ö. I. Tim. 6. 13; II. Tim. 2. 8.

³⁷⁾ Csel. 14. 15—17. v. ö. 7—9 vs., — Csel. 17. 22—31, v. ö. 17. s köv. vs.

³⁸⁾ I. Thess. 4. 15; 5. 2; I. Kor. 7. 10. (12. 25) 9. 14; 11. 23. s köv.; Csel. 20. 35.

³⁹⁾ Péld. Rom. 16. 25; 10. 17; I. Kor. 1. 6; Gal. 1. 7; II. Thess. 1. 8. Lásd. „Skizzen“ című művem 8-ik cikkhez irt 40. számú jegyzetet.

evangéliumi hagyomány ezen ősfészkéhez tartoztak, — vagy oly fiatalabb férfiú is, mint Márk, a ki mint egy jeruzsalemi őskeresztény család fia, Jézus tanítványai és követői elbeszéléseinek hatása alatt nőtt fel. Ezek azután az „Ur Jézusról szóló“ életteljes elbeszélésekkel egészíthették ki és erősíthették meg Pál bizonyágtételét, a ki, míg egyedül lépett fel, mint kezdetben Korinthusban, aligha prédikálhatott másról, mint a nagy alaptényről „a megfeszített Krisztus“-ról. És ezt ezek a férfiak bizonyára meg is tették, mert különben aligha értették volna meg a Pál alapította gyülekezetek a kereszténység tényállását.

Egyéb segítők, kiket maga Pál tértet meg és vont azután munkája körébe, másként segítettek. Pál missziójának gyors külső terjedése mellett, melyet néha még külső hatalom is elősegített, nehéz és mindenkor több erőt igénylő munka volt az alig alapított gyülekezetekben a keresztény életet helyes fejlődésben és az alapítónak befolyását ép-ségben tartani. Ezen „a minden gyülekezetek felől való szorgalmatosság“ melynek íál reánk maradt leveleit leginkább köszönhetjük, néha azt a hiábavaló vágyat keltette fel benne, hogy a legkülönbözőbb helyeken egyidőben lehetne,⁴⁰⁾ — minden tehetsége mellett is bizonyára lesújtotta volna, és működését szűk határok közé szorította volna, ha nem értette volna módját, hogy épen erre való tekintetből neveljen magának az évekkel növekvő számú segédet. A mikor Macedoniából elúzetve első ízben jött Görögországba félbenmaradt munkájának folytatására egy időre Silast és Timotheust hagyta vissza Berőában. A thessalonikai gyülekezetért való gondtól nyugtalanítva Athenből Timotheust küldötte oda vissza. Athenben ezen két segéd nélkül érkezett és a míg azt a kettőt még a legközelebbi mult ifju alapításainak megszilárdítása foglalkoztatta, egymaga vetette meg Korinthusban egy új gyülekezetnek alapját. A midőn Pál később csak rövid ideig tartózkodott Krétában Titust hagyta ott, hogy az ott alakult gyülekezeteket valósággal szervezze. Mily eleven képet nyujtanak már Pál levelei segítéinek állandó mozgásáról és különböző alkalmazásáról! És Pálnak hány, reánk nem maradt levelét vihették magukkal zsebükben barátai, kiknek ide vagy amoda küldéséről olvasunk, — és mennyi lehetett a reájok maradt levelek vivőinek szóbeli és személyes megbízatása, a melyről mitsem tudunk?!

Akadtak hosszabb időre szóló megbízások is, a melyeket Pál nem bízhatott már az egyes gyülekezetek benszülött erőire, hanem missziói segítő társainak adott át. Timotheus misszionárius volt a mióta Pál kisérőjévé választotta és szülőföldjének presbyteriuma — prófétaí szö-zatot követve — kézreávetéssel reá áldását adta.⁴¹⁾ Ő Macedonia és Görögország misszionáriusaihoz tartozott; — és csak emlékeztetés ezen hivatására, ha Pál még utoljára is arra buzdítja, hogy fáradhatatlanul

⁴⁰⁾ Gal. 4. 20; I. Thess. 2. 19; I. Kor. 5. 3 és köv. v. ő. II. Kor. 11. 28. s köv.

⁴¹⁾ Csel. 16. 1—4; I. Tim. 4. 14. v. ő. 1. 38; — II. Tim. 1. 6; — I. Thess. 1. 1—6; 2. 6; 3. 2; II. Kor. 1. 19.

végezze az evangelistának munkáját,⁴²⁾ mert „az Evangéliumot prédikálni“ az újszövetségben sehol sem annyi, mint a gyülekezetet hitben tanítani, hanem mindenütt annyi, mint hirdetni a Krisztusban megjelent üdvöt azoknak, kik még nem tudnak róla, vagy még nem hisznek benne. De az evangelista vagy misszionárius hivatásának folyamánként tűnik fel az is, hogy Timotheus azon időben, mikor Pál I. levelét írta neki, ennek megbízása alapján hosszabb időn át működött mint a már rég megállapított efezusi gyülekezeti élet összes szabályainak őrizője.

De Pál önálló és alapvető missziói munkálkodásra is nyújtott alkalmat a befolyása alatt álló segédeknek. A kolossei Épafrás egyáltalában mint a kolossei gyülekezet, — s tán a szomszédos laodiceai és hierapolisi gyülekezetek alapítója mutatkozik be⁴³⁾ Crescens és Titus valószínűleg az első misszionáriusok voltak, akik Dalmácia és Gallia földjére léptek. De a hol Pál ezen segédei gyülekezeteket alapítottak, ott mindenütt megteremtették a szellemi érintkezést az ujonnan megtértek és a néptérítés művének nagy vezetője között;⁴⁴⁾ Pál szerette segédeit a Krisztus hadiszolgálatában „tisztbeli és vitézkedő“ társainak mondani. Bizonyára hadvezérüknek is tekintették őt, kinek terveit és utasításait nekik csak lelkiismeretesen végre kellett hajtaniok, hogy haduruknak és mennyei királyuknak tetszését megnyerjék. Mint magára az apostolra, úgy mireánk nézve is az ő saját életmunkájának alkatrészeként tűnik fel a tanítványok munkájának eredménye. Nagy sikereit igen nagy részben azon művészetének köszönheti, hogy helyettesítette és támogattatta magát, az utóbbit illetőleg nemcsak egyesektől, hanem gyülekezetektől is.

Nem elégedett meg azzal, hogy gyülekezeteit gyakran emlékeztette azon kötelességükre, hogy az Evangéliumhoz illő életmóddal kedvező felfogást terjeszsenek pogány környezetükben a kereszténység erkölcsi jelleméről és az ellenkező előítéleteket megsemmisítsék. A gyülekezetek anyagi támogatását is nagy mérvben igénybe vette. Ő ugyan lemondott⁴⁵⁾ az evangelista azon jogáról, — melyet azonban mint ilyent, teljesen elismert, — hogy hivatásos munkájával biztosítsa megélhetését is, az az, hogy Jézus utasítása szerint az Evangélium készséges hallgatói által tartassa el magát. Tudvalevő dolog, hogy saját keze

⁴²⁾ II. Tim. 4. 5 v. ö. 1. 8; Természetesnek látszik, hogy a misszionáriust, — ki nem járt már kiküldöttként nelyről-helyre, hanem valahol többé-kevésbé letelepedett — szivesebben nevezték „evangelis-á“-nak (Csel. 21. 8; Ef. 4. 11), mint „apostol“-nak, mert ezen szóval — ha nem csak azokat értették, kiknek maga Krisztus adta ezt a nevet elegedhetlen cünként mindig a vándor prédikátort értették (Lásd fentebb!) A mikor pedig csak az Evangéliumok szerzőit nevezték evangelistáknak, aligha léteztek már az újszövetség illetőleg a „Didaché“ értelmében vett, „evangelisták“ vagy „apostolok“. V. ö. Eus. h. e. III. 37. hol a felirat és szöveg bizonyossága annak, hogy evangelista = misszionárius.

⁴³⁾ 43. Kol. 1. 7; 4. 12; Philemon 23.

⁴⁴⁾ Kol. 1. 8; 2. 5; 4. 7. s. köv.; Ef. 1. 15. s. köv.; 3. 1. s. köv.; 6. 21. s. köv.

⁴⁵⁾ I. Kor. 9. 4—18; II. Kor. 11. 7—12; 12. 14—18; I. Thess. 2. 9; II. Thess. 3. 8; Csel. 18. 3; 20, 34.

munkájával tartotta fent magát, hol csak némileg is lehetett. Ha e tekintetben egyizben Barnabást önmagával egybefoglalja, úgy fel kell tennünk, hogy már első missziói útja alkalmával is szigorúan alkalmazkodott ezen elvhez akkori társaival együtt. És ez egyáltalában nem volt fölösleges elővigyázati szabály. Ellenkező esetben igen könnyen rossz világot vethetett volna a zsidók nyereszkesedési vágyának rossz hire a pogányok között a misszió egész művére. Különösen szigorúan követte Pál az Evangélium ingyenes hirdetésének alapelvét a kereskedelmi városokban, mint pl. Korinthusban. Csak fogságának idejében kellett megbarátkoznia a ténnyel, hogy távoli barátjai pénzküldemények és egyéb szeretetnyilvánítások által könnyítsék meg külső életmódját.⁴⁶⁾ De a misszionáriusok mindennapi kenyerétől eltekintve a misszió akkor is ép úgy, mint ma pénzbe került. Már Pálnak és segédeinek gyakori és messze kiterjedő utazásai is,⁴⁷⁾ annyi pénzáldozatot követelt, hogy azt Pál sem egymaga nem teremthette elő keze munkájával, sem pedig nem kérhette a csak alakuló félben levő gyülekezetekből. Mindamellet elégé korán ismerték ezek önkénytelenül is kötelességüknek, hogy az apostolt e tekintetben is támogassák. A filippi gyülekezet kezdettől fogva ismétlődő pénzküldemények által vett részt a misszió munkájában.⁴⁸⁾

Szoros összefüggésben állottak a misszióval ama gyűjtések is, melyeket Pál az összes pogány-keresztény gyülekezetekben az elszegényedett jeruzsálemi és palästineai keresztények javára oly nagy buzgósággal eszközölt.⁴⁹⁾ Nem csupán a szükségben levő testvérek iránti szeretet-kötelességet kellett teljesíteni, hanem első sorban meg kellett mutatni a zsidókeresztényeknek, hogy a pogány-apostol iránytadó befolyása alatt álló gyülekezetekben megvan a szeretet és háladatoság az anyagyülekezet iránt és az ezzel való összetartozás meleg érzete. Meg kellett mutatni, hogy ezen oldalról még arra is képesek, hogy a rosszat jóval viszonzozzák. Paläsztina nem csak az Evangélium kincsével árasztotta el a pogány országokat; Paläsztina egyszersmind tüzhelye volt a zsidós missziónak, mely a pogány apostolnak lépten-nyomon — s hozzá háta mögött — a legkellemetlenebb nehézségeket okozta. Ezen ellenségeskedésre nem is lehetett volna nemesebben és érthetőbben felelni, mint Pál tette, a midőn a görög, macedoniai és kis-ázsiai gyülekezetek küldötteitől kísérve éveken át folytatott pénzgyűjtésének eredményét Jeruzsalembe vitte. A mint korábban csak önmegtagadás után határozta el magát arra, hogy a judaisták fejéit figyelembe sem véve a jeruzsálemi tekintélyekkel megegyezzek, úgy most is, — a mi-

⁴⁶⁾ Phil. 2. 25—30; 4. 10—20; v. ö. I. Tim. 1. 16. s köv.

⁴⁷⁾ Vajon fizettek-e bért a gyülekezési helyért? Csel. 19. 9.

⁴⁸⁾ Phil. 1. 3. s köv. 4. 15. s köv. (V. ö. cikkemet a: „Zeitschrift für kirchliche Wissenschaft“-ban 1885. p. 184.) II. Kor. 11. 8. s köv.

⁴⁹⁾ Gal. 2. 10; I. Kor. 16. 1—4. (vs 15. sköv.?) II. Kor. 8. és 9. fej. Rom. 15. 25—28; Csel. 11. 29. s köv; 24. 17.

kor keletről nyugat felé szándékozott utját venni, — azon fáradozott, hogy minden megengedhető eszközzel fedezze hátát. A néhány hónappal előbb írott levélnek is az volt a célja, hogy a maga és a műve iránti bizalmatlanságot, melyet a zsidókeresztények mindenütt elhintettek elfojtsa s ezzel a misszió sikeres terjedésének utjából lényeges akadályokat háritson el. És ez nagy mértékben sikerült is az apostolnak. Ha Rómában, — a mint láttuk — volt is még oka panaszra a zsidó misszionáriusok zavart okozó rivalitása miatt, mégis oly nagy sikerrel működött ott, mégis oly maradandó hatással volt a már meglévő gyülekezetre, hogy emlékezetében, mint legkiválóbb alapítóinak egyike élt tovább: Pál Péter mellett.

A korábbi években mindenütt palásztineai keresztények zavarták a pogány-apostolt utjában — hivatkozva Jakabra és Péterre. Maga Péter is, — valószínűleg sokkal korábban, mint közönségesen állítják — megfordult Antiochiában éles rendreutasításnak téve ki ott magát Pál részéről. Az elvi megegyezést ez inkább siettette, mint késleltette. De mennyire másképen alakultak a viszonyok most, mikor Pál élete már vége felé közeledett! Péter lelki fiában és Barna és unokatestvérében, Márkban Pál zavartalan örömét lelte; noha egykoron missziói szolgálatra alkalmatlannak jelentette ki, most magánál óhajtja látni. Ha Péter csakugyan Rómába jött és ott írta első levelét, úgy azt látjuk, hogy Péter elérkezettnek vélte az órát, hogy munkájával oda lépjen a legnagyobbított térre, a melyen Pál uttörő volt és pedig oly módon, hogy Pál munkáját megpecsételje. Silvánus, Pál egykori társa közvetítő a Rómában levő Péter és Kis-Ázsia pogány-keresztény gyülekezetei között. A mint Pétert Rómában, úgy a palásztineai egyház más vezetőit is nem sokára reá ott látjuk a kis-ázsiai egyház területén; így Jánost Efezusban, Fülöpöt Hierapolisban és még másokat, kiknek ottani működéséről kevésbé biztos nyomaink vannak. A hadizajban, mely 70 előtt és után Palásztinában dühöngött, el kellett némulnia az Evangéliumnak és a kik ott hirdették, most a távolabbi munkamezőre szabdultak. Minden bizonyynal kiszámíthatatlan nyereség volt a kis-ázsiai keresztényekre, kik Jézust szerették, noha sohasem látták, hogy körükben olyanok telepedtek meg, kik elmondhatták: „kit a mi szeminkkel láttunk, és kit a mi kezeink tapasztaltak, azt hirdetjük néktek“. De valami más óknak is kellett még lennie, hogy a misszió munkáját ama vidéken folytatták. A meglévő gyülekezetek még mindig csak fénypontok voltak, melyek keresztény ismertetők világával bevilágítottak pogány- és zsidó-környezetükbe.⁵⁰⁾ A filadelfiai gyülekezetnek azt mondja az Úr a Jelenések könyvében: „Ime adtam, te elődbe egy nyílt ajtót“⁵¹⁾ a mi jobban látszik illeni egyes misszionáriusra. — Támadtak is új gyülekezetek, pl. Smyrnában, hol püspökének, Polykarpusnak helyesen megértett bizonyossága szerint Pál idejében még nem

⁵⁰⁾ Jel. 1. 20; 2. 1, 5. s kövk. v. ö. Filip. 2. 15—16.

⁵¹⁾ Jel. 3. 8. v. ö. I. Kor. 16. 8; II. Kor. 2. 12; Kol. 4. 3.

létezett gyülekezet, a Jelenések idejében azonban már volt.⁵²⁾ Jó régi hagyomány szerint maga János apostol még késő aggkorában is ki-kiment Efezusból a környékre meglátogatva a pogány helységeket, szervezve új gyülekezeteket.⁵³⁾ Még tanítványai között is voltak, kik helységről-helysére vándorolva igyekeztek az Evangéliumot a pogányokhoz elvinni és mindennüt, hol keresztények akadtak, ezeknek vendégszeretetével éltek, alkalmat adva így ezeknek arra, hogy „az igazságnak segéllő társai legyenek“ (III. Ján. 8). „A 12 apostol tanításából („Didaché) arra kell következtetnünk, hogy e tekintetben visszaélésekben sem volt hiány.⁵⁴⁾ A gyülekezeteknek óvakodniok kellett a csavargóktól, kik apostoloknak adták ki magukat. Egyetlenegy nagy misszionárius neve sem maradt reánk ama homályos korból. Jogunk van tehát ahhoz, hogy az apostolok, az az a nagy misszionáriusok korát János halálával lezárjuk.

Nem lehetett sokkal később, a mikor a római keresztény Hermasz, a „Pásztor“ szerzője egy visió alkalmával az egyház eddigi fejlődését egy óriási torony építésének képében látta. Ez a torony az örökkévaló, de az idők végén megjelenő Isten fiának kösziklájára épült; a mennyire befejezéshez közeledett, megépítette a 40 apostol és tanítvány, kik elhivatvák már a földi építési térről; a tovább építésben most szünet, halasztás van; az építés még nincs befejezve, de be lépzen fejezve a mikorra megjelenik az Ur! Ily világban szemlélte az első és második század váltakozása alkalmával a misszió akkori állását egy egyszerű keresztény és így hitt befejezésében! Tartson meg Isten minket is ebben a hitben oly korban, mely az apostoli korról összehasonlítva erőbben gyengének és „adományok“-ban szegénynek látszik, a mely azonban mégsem érdemli meg, hogy a misszió munkájában a tétlenség korának nevezessék.

A misszió hódítása és akadályai.

A keresztény misszió legutóbb mindenekelőtt a kínai vérengzés következtében sokat szenvedett, de tudvelőleg a mártýrok véréből nő az egyház. Az *afrikai missziót* az angol rablóhadjárat borzalmi nyomják, de Isten segítségével ez is kiheveri a bajt. Nagyobb veszély rejlik a misszióra nézve azon támadásokban, melyeknek egyes hazai „keresztény“ politikusok részéről van kitéve, minő péld. *Brandt* ur, ki a kínai lázadásért egyenesen az evangélikus missziót vont felelősségre, míg dr. *Warneck* missziótudós vádja visszavonására nem kényszerítette.

⁵²⁾ Jel. 2. 8; Polyc. ad. Phil. 11; v. ö. „Forschungen“ c. művem IV. 253—259.

⁵³⁾ Clemens tlex. quis dives salvus 42. §.

⁵⁴⁾ Fej. 11. és „Forschungen“ című művem III. köt. 299. old.

Curzon, Anglia alkirálya Indiában, a múlt ősszel arra intette *Kathiavar* benschülött hercegeit, hogy ragaszkodjanak pogány vallásukhoz s néhány hónap előtt *Aligarh* mohammedánus lakosaihoz is hasonló felhívást intézett. Egy *Aligarh* mohammedánus diákjaihoz és tanáraihoz tartott beszédben pedig a többek között azt mondta: „Maradjatok meg vallásokban, mely nagy nemességet s mély igazságokat tartalmaz s tegyétek azt neveléstudományotok alapjává.“ Mihez egy német lap ezt a megjegyzést fűzi: „Minő kárörömmel fogja az indiai pogány sajtó ezen szavakat a keresztények s a keresztény vallás ellen kihasználni, kitaposni és sokak kárára újra meg újra felfrissíteni. S mit tartsanak róla a hittérítők, kik azért jönnek Európából Indiába, hogy a keresztény hitet és erkölcsöt terjesszék?“ Ezen hivatalnok is azok közé tartozik, kikről meg vagyon irva: „*Az Istennek neve ti miattatok gyalúztatik a pogányok között.*“ (Róm. 2., 24.)

Más politikusok azonban máskép ítélnék. Így *Johnston* a híres afrikautazó s Uganda jelenlegi kormányzója így nyilatkozik az ottani 25 éves missziói munka eredményéről: „Ha Afrika más részeiben a feketék megtérésénél képmutatás, csalás s a kereszténységhez való babonás és külső megtérés jelei mutatkoztak volna, ugy nekem becsületes meggyőződés, hogy az ugandai nagy missziói munka a legszebb eredményt tüntetheti fel. Nem lehet mondani, hogy itt a benschülöttek a kereszténység bevezetése következtében „megromlottak“ volna, hanem ellenkezőleg nagy mértékben megjavultak általa s az új vallás felvételével sem férfiaságukat, sem nyíltszivűségöket nem veszítették el. Többször kérdezték tőlem, hogy ezen emberek nem maradtak volna-e szerencsésebbek, ha régi pogány vallásuknál hagyták s nem kényszerítették volna őket a Biblia által tanított törvények és kötelességek követésére.“ Itt a pogány szokások s a két utolsó király *Mteza* és *Muanga* alatt lefolyt azon borzalmak részletes leírásába bocsátkozik, melyek annak idején dr. *Juncker* afrikautazót ezen felkiáltásra ragadtatták: „Kötelet ide Muanga s vad hordája részére!“ — majd így folytatja szavait: „Az afrikai négerek között az ugandiak egyedül állanak. Ugyanazt a szerepet játszák Afrikában, mint a japánok Ázsiában; a legelőrehaladottabb, legkellemesebb, legjobb, legillegedmesebb s legelőzékenyebb feketék. A mai s a husz év előtti vérszomjas, nyugtalan, barbár Uganda közötti különbség valóban rendkívüli s ezen változás legnagyobb része kétségen kívül a misszionáriusok működésének köszönhető.“ — De a hűséggel végzett missziói munkásság gyümölcsseit végre is nem a politikusok ítélik meg, hanem az egyház Ura s az ő ítélete csak a végítélet napján lesz nyilvánvaló, mikor minden, ami a világ előtt rejtve van, napfényre jön. S örülünk, hogy a napjainkban általánosan tapasztalható missziói buzgalomban amaz Ige teljesedését láthatjuk: „*És prédikáltatik az Isten országának Evangéliuma az egész földön, hogy az minden pogányoknak bizonyosságul legyen, és ezek után eljö a világ vége.*“ (Máté 24., 14).

Azon minden népekhez, melyeknek az Evangéliumot hirdetni kell tartoznak a *zsidók* is, kikről az Irás mindkét szövetség több helyén világosan azt tanítja, hogy a világ vége előtt megkeményedésök megszűnik s ennek következtében visszatérhetnek Paläsztinába. Ezen feltevés mellett távol állunk minden chiliasztikus gondolattól és vágytól s azt véljük, hogy a Szent Irással be tudjuk bizonyítani, hogy az ezeréves birodalom már nagyrészt megettünk fekszik. Még kevésbé reméljük, mint egyes rajongók, hogy a zsidók megtérése s visszatérése következtében, bizonyos új lélekkiömlés s a tetszhalott kereszténység lelki ujjaszületése fog bekövetkezni, mivel nézetünk szerint a „halottból, való megelevenedés“, ami Róm 11., 15. alapján a zsidók felvételére következik, betűszerint az általános feltámadásra vonatkozik, mikor is a zsidók megtérése legbiztosabb jele lesz a Megváltó visszajövetelének. De azt sem hisszük, hogy a zsidók megkeményedése a világ végeig fog tartani s hogy a keresztényekre nézve csak olyan jel szerepét játszanák, mely Isten haragjára figyelmeztetné őket. A *sionizmusra* nem tekintünk oly rózsás reményekkel, mint sokan; tisztán nemzeti mozgalomnak és pénzkérdésnek tartjuk. Az ötödik sionista kongresszuson, mely az évforduló körül Bázelen tartatott, kizárólag palästina-i és szyriai földbirtokok összevásárlására egy zsidó „nemzeti alap“ létesítését határozták el. Boroszlóban már néhány év előtt kiállítást rendeztek husz palästina-i zsidó földmivesfaluterményeiből: s a kiállított bor, buza, árpa, selyem és méz igen jó volt. A vállalat Rothschild pénzén jött létre, de még sok kívánni valót hagyott hátra. Azóta a sionisták a felső pordán völgyben már harminc új földmívelési telepítvényt létesítettek, úgy hogy mindegyik faluhoz nagy földbirtok és sok gyümölcsös tartozik s Galiläában is 15 falut vásároltak. A sionista kongresszus elnöke (dr. Herzl Bécsben) kihallgatáson volt a szultánnál s az eredménnyel nagyon meg van elégedve. De nem hisszük, hogy tervüket, az egész zsidó nép áttelepítését az ígért földjére, a zsidóság pénzén s kizárólag fajtudatukra támaszkodva megvalósíthatnák. Az Irás nagyon is világosan mondja, hogy hitetlenségök miatt üzetek el az országból s szórattak szét az összes népek között, s csak akkor térhetnek vissza az ígért földjére, ha Isten kegyelméből s erejéből sikerül szívök körülmetélése. Azért a sionizmust is csak egy jelnek tekintjük, mely azt mutatja, hogy *közeledik* az ígért beteljesedésének ideje.

De több jel mégis arra mutat, hogy a zsidóság között gerjed valami, és a halálcsontok mozogni kezdenek. A sionizmust „az atyák földje utáni honvágynak“ nevezték. Az ismert zsidó hittérítő *de le Roi* lelkész azt állítja, hogy „a 19. század zsidó proszelitáinak száma eléri azok számát, kik az első keresztény században az összes népek közül megkereszteltettek s messze meghaladja ugyanazon idő zsidókereszteléseit“. A keresztény zsidómisszió ma sem szünetel. Több lap áll szolgálatában, így a Lipschében megjelent, *Delitzsch* által alapított,

„Saat auf Hoffnung“, a *Strack* berlini tanár által szerkesztett „Nathanael“, a *Becker* ugyanottani lelkész által kiadott „Dibre Emeth“ („Az igazság szavai“) és *Frank* hamburgi lelkész „Zions Freund“ című lapja, melyet ingyen terjesztenek.

A „Dibre Emeth“-ből közöljük a következő jellemző cikket. „*Benedictus Levita*“-nak nevezi magát egy szerző, ki a „Preussische Jahrbücher“ 1900. évi októberi számában „A zsidóság megváltása“ címen egy értekezést közölt. Az illető, ki maga is zsidó, így ír sok társa nevében: „Belefáradtunk, nagyon is belefáradtunk zsidóságunkba, mely népünktől elválaszt, anélkül hogy vallásilag felemelne. Megvagyunk fosztva a legdrágább kincstől, mit a természet a legutolsó halandónak is bölcsőjébe tesz, — a nemzetiségtől. A németiségbe *) bele nem olvadhatunk, a zsidóságba nem akarunk visszatérni. Egyedül kell tovább haladnunk vigasztalan utunkon. Isten a *keresztrefeszítésben elkövetett nagy jogtörést* az ezredik izig megbosszulja. Borzasztóan beteljesedik rajtunk elődeink bűnös kiáltása: „*Az Ő vérc mi rajtunk és a mi fiainkon!*“ (Máté 27, 26.) Gyermekeink? Látom amint kifeszített vitorlakkal kiszállnak az élet tengerére, gyanútlanul csatlakozva társaikhoz, kikkel együtt játszszaák az ifjuság játékeit. S látom, amint félrelökik őket: „Nem tartozol közénk, — idegen vagy!“ S látom amint ijedt tekinteteket szemrehányólag ránk vetik: Mért tetted ezt velünk? Ha nem nevéltél zsidónak, miért raktad reám a zsidóság átkát? Miért kell olyan ügyért szenvednem, mihez semmi közöm? S mint villám cikkázik át szivemen a gondolat: igazuk van! Ha magunk sem vagyunk igazi zsidók, úgy nincs jogunk hozzá, hogy gyermekeinket erővel zsidókká neveljük. Ha felismertük, hogy a kereszténység az igazi vallás úgy gyermekeinket is ebben a vallásban kell felnevelnünk. Had örököljék az ígéret földjét, melyet mi csak távolról láthatunk. *A örök zsidó meghal. Gyermekeink keresztények lesznek!*“

Ezen cikkekre heves támadás jelent meg az „A. Z. d. J.“ **) 1900. okt. 26-i számában dr. *Maybaum* berlini rabbi tollából. Többféle tévedést vett a „Jahrbücher“ munkatársának szemére. Csakhogy az a mód, ahogy *Maybaum* a zsidóságot, *Harnack* és *Berner* nemzsidó egyetemi tanárookra hivatkozva megvédeni igyekszik, nagyon is megtámadható. Így tagadja péld. *Maybaum* a zsidó ünnepek nemzeti jellegének állandóságát. A keresztrefeszítéssel *elkövetett nagy jogtörést* és Izrael borzasztó önelátkozását azzal igyekszik elhárítani, hogy az tisztán a „képzelet szüleménye.“ Mi tisztelünk minden jól megokolt meggyőződést, csakhogy dr. *Maybaum*-nál épen a megokolás hiányzik. Akár zsidó akár keresztény tudósokra támaszkodik Máté 27. fejezetének kritikájában, az egyszerűen tarthatatlan. Az általa megtámadott elbeszélés valósága ép úgy fenáll, mint amilyen kétségen felül áll péld. Porosz-

*) Nálunk — a magyarságba.

**) Allg. Zeitschrift des Judenthums.

ország megalázásának valósága 1806-ban, ha azt valamely kortársunk tagadásba is venné. Izraelnek számolnia kell a Nagypéntek jól megokolt történetével s nem utasíthatja azt a képzelet terére. Azon szomorú következmények alól, melyek azon nap miatt Izraelre hárultak s még mindég hárulnak, csak a *Levita* által kijelelt út szabadíthatja meg a zsidóságot, ha Jézus Krisztus egyházához csatlakozik. Csak Jézus válthatja meg a zsidóságot. A 126. zsoltár csak így nyerhet új jelentőséget és Sionnak összes ellenségeiktől megszadadított foglyai csak így gerjedhetnek hálaadásra: „*Hatalmas dolgokat cselekedett az Úr mi velünk!*“ Csak a kereszténység tegyen bizonyosságot a Krisztusban megjelent üdvről s ne szünjék meg az üdvtől megfosztottakért imádkozni: „*Úram, szabadítsd meg a foglyokat!*“

A misszióról szólva, végül a *mohammedánusokról* is meg kell emlékeznünk, kiknek ellentállása egyszer majd csak szintén megszűnik. Egy lap nyomán közöljük egy Boroszlóban tartott estély leírását. „Sűrűn tolongott a tömeg, mikor *Amirchanjanz* arméniai lelkész hétfőn este ismét előadást tartott a Café vendéglőben. Körülbelől ezeket mondta: A Szent Írás gyönyörűen le van török nyelvre fordítva, oly szépen, hogy élvezet olvasni, mert bármely nyelvre fordítsák is, mindég tökéletes, holott a kórán mindjárt elvesziti értékét, ha más nyelvre fordítják. Már több százezer példányban van elterjedve a törökök között s örömmel olvassák az Evangéliumot, mivel a keresztényeken látják, hogy új erőt ad. Valamennyi mohammedánusban vágy támadt az igazság keresésére s a Szent Írásban keresik, minék következtében a kórán jelentőségét veszti. Mivel a kórán azt tanítja, hogy: ‚Amivel Mohammed nem birt, az rossz‘, ezzel elvet minden haladást s szólóval is többször megtörtént, hogy buzgó mohammedánusokra rábizonyította a vallási törvény megszegését, mivel pld. gőzhajón utaztak, ahelyett hogy tevén lovagoltak vagy gyalog mentek volna, mint Mohammed idejében.

Ezen tiszteletreméltó öreg lelkész után Mohammed testszerinti leszármazottja, *Avetarianian* lelkész, egy még fiatal hollófekete hajú s szakállú férfi lépett az emelvényre. Megható volt, amint tört német nyelven előadta „hogyan lett kereszténynyé“. 18 év előtt még egy mohammedánus falu lelkésze volt és mit sem tudott a Megváltóról. Mohammedánus iratokban olvasta, hogy Jézus nagy próféta volt, ki után Mohammed következett. Ekkor véletlenül egy török nyelvre fordított Új-Szövetség került kezébe, melyet felütve, Ján. 10, 34—36-ra esett tekintete: „*Nemde nem meg vagyon-é írva . . . Istennek fia vagyok*“. Mint egy villanyos áram hatotta át a gondolat, hogy akkor hát a kórán téved, ha azt állítja, hogy csak a keresztények mondják, hogy Jézus Isten fia, mivel itt maga Jézus is azt állítja magáról. Ettől fogva nem volt nyugta, míg az Új-Szövetséget, majd az egész Bibliát nem szerezte meg magának. Két évig tanulmányozta az Írást, összehasonlította a kóránal s bármi mélyen ült a mohammedán vallás szívében, nem

zárkózhatott el a gondolattól, hogy az Uj-Szövetségben az Ó-Szövetség oly sok jóslata beteljesedett. Imában könyörgött Isten megvilágosító kegyelméért, mivel nem volt alkalma keresztény lelkészt vagy hittérítőt hallani s tisztán Isten könyvére volt utalva. Midőn aztán az üdvígazságok meggyőződésévé váltak s érezte, hogy nem maradhat többé mohammedánus lelkész, belső tapasztalatairól gyülekezetét is felakarta világosítani. A dolog ismertté lett s egy szintén Mohamedtól leszármazó magas állású lelkészt s egy tudóst küldtek hozzá, de ezek sem voltak képesek őt meggyőződésében megingatni. Ekkor tudta, hogy meg fogják ölni, miért is elmenekült. De a törökök üldözőbe vették s három évig kellett egyik helyről a másikba menekülnie, míg végre Oroszországba jutott, hol megismerkedett Amirchanjanz lelkésszel, ki beható vizsga után megkeresztelte. Erre még két évig tanult egy svédországi missziói szemináriumban, mire a Kaukasusban, majd végül öt évig Középázsiában működött a mohammedánusok között.

Amirchanjanz néhány lelkesítő szava s azon kérelme után, hogy imádsággal s áldozattal pártoljuk a mohammedánusok megtérítésének nagy és nehéz ügyét, véget ért az estély, melyen távoli országok megtért fiai tettek oly lelkes bizonyosságot a Krisztusról — aki Istennek fia! *)

Schwartz Frigyes Keresztély, a tandsauri királypap.

— Irta: Szily Lénárd, gergelyi-i lelkész. —

(Végo.)

Megnyilt ugyanis valahára kelet felé Tandsaurnak sokáig eltiltott határa, melyen belül Rajenáiken, Diogo és Ambroziusz munkásságával már találkoztunk, kiknek buzgó tevékenysége nem is maradt eredmény nélkül: a Tandsaur fővárosi gyülekezet mindegyre növekedik, istentisztelet tartására alkalmas iskolát épít s a magasabb kasztbeliek között is hódít az Evangélium ereje.

A nagy fordulat 1755-ben következett be s egy *Berg* nevezetű német tisztnek köszönhető, a ki Tandsaurban egy majdnem teljesen keresztényekből álló osztály parancsnoka volt. — Ő eszközölte ki a királynál, hogy az európai keresztények lelki gondozása céljából időről-időre misszionáriusok jöhessenek Tandsaurba, minek folytán már 1759-ben Schwartz, Zeglin és Diogo kíséretében ide utazik, de csak rövid időre. — 1762-ben Klein társaságábsn ismét eljön, mert a tandsauri keresztények serege az uri szent vacsora után vágyodik;

*) Neue Lutherische Kirchenzeitung.

Berg gyermekét akarja megkereszteltetni s az új templom is, melyet Berg saját költségén építtetett, felszentelésre vár. — De ismét csak rövid ideig tartózkodnak itt a misszionáriusok, mert az udvarnál leendő fogadásukat a kapitány nem tudta kieszközölni, a mivel aztán az is tudtokra lett adva, hogy huzamosabb itt tartózkodásukat nem jó szemmel néznék. — Elindulnak tehát a misszionáriusok, de nem visszafelé, hanem beljebb keletnek *Tritsinopoliba*, — a hol egészen a tandsaurihoz hasonló módon egy *Södtinaiken* nevű r. kath. pária altisztnek az áttérése folytán alakult egy kis gyülekezet. Ezek is az urvacsorával óhajtottak élni.

Tritsinipoli Tandsaurtól keletre a *Kaveri* folyam partján fekszik; déli Indiának nagyjelentőségű városa, fejlett iparral és kereskedelemmel. Siva és Visnu nagyszámu követőiből állott a lakosság, de mohammedánok is sokan telepedtek le. A különböző trónkövetelők közt lefolyt hosszú harcok után *Ali Muhammed* nábob tartotta ekkor kezében az uralmat angol segítséggel, s angol helyőrség is feküdvén itt, a nábob tulajdonképen angol fenhatóság alatt állott, mely körülmény a hittérítés ügyének is kedvezett. A hosszú időn át minden lelki táplálék nélkül szülőlködő angol tisztikar és katonaság meg örömmel fogadta a misszionáriusokat, és kérve-kérték őket, hogy legalább egyikük maradjon itt, segítségüket mindenekben készséggel felajánlván. — *Preston* őrnagy házába fogadja őket; *Newton* hadbiztos a saját költségén imaházat építeni ígér; a tamul és portugiz keresztények is lelki gondozásra szorulnak, miért is maguk között elhatározzák, hogy csak Klein hittérítő tér vissza Trankebarba, Schwartz pedig még egy ideig Tritsinopoliban marad. — Azonnal meg is kezdi a tanítást és a katonárvák iskolázását, mely utóbbi hivatalra egy e célból kivezényelt katonát is betanít. Eleinte a saját lakásán prédikál tamul- és portugiznyelven, németül pedig a Hannoverából és egyéb lutheránus vidékről származó s itt szolgáló német katonáknak, egy földijének a házában, majd mind a három nyelven az elkészült imaházban. Mikor így már javában folyik a munka, német honfitársai Tandsaurba kérik, de *Preston* parancsnok nem szívesen ereszti el, s szavát veszi, hogy nemsokára visszatér. Két hónapnál tovább marad Tandsaurban, hol most már kedvezőbb hangulatot talál: itt sem akar az udvar türelmetlenebb lenni mint a Nábob, alkalma nyílik tehát miniszteri és udvari körökkel társalogni, mely beszélgetést, — mint utóbb megtudta — titokban a trónörökös és a király is kihallgatta. Hiába szeretne Trankebarba menni, mint erre őt, a tulajdonképen dán misszionáriust kötelesség-érzete is ösztönözte, — egy sereg pogány és katolikus, kik tanulás végett jelentkeztek, Tritsinopoliba való visszatéréset tette szükségessé. S így megy ez évről-évre, úgy hogy Schwartz egyszer csak azt veszi észre, hogy őt a viszonyok állandóan ide kötik s évenként csak egyszer-kétszer ha meglátogathatja a tandsauri gyülekezetet, mely körülménynél fogva ez mindinkább Tritsinipoli filiájává alakul. — Ha néha-néha el is jut Trankebarba, hogy itteni társaival a helyzetről

tanácskozzék s elmaradását illetőleg azok véleményét kikérje, sürgető esetek csakhamar visszatérni kényszerítik. A trankebari társak is elismerik, hogy Schwartz Tritsinopoliban nélkülözhetetlen, maga Wiedebrock senior halálos ágyán is így nyilatkozik: habár az én itteni testvéreimnek is felettébb nagy szükségük volna segítőtársra, mégis vétek volna, ha a tritsinopoli munkát félbeszakítani akarnám.

Az Evangélium hirdetésére elég sok alkalma kínálkozott, de Schwartz épen az a férfiú volt, aki arra minden alkalmat meg is ragadott és felhasználta, s hogy mily mesteri módon tudta a társalgást keresztényies irányba terelni, erre nézve szolgáljon néhány példa. Mikor olyanokkal beszél, a kik a király szolgáinak mondják magukat, így felel: „én annál nagyobb királyt is ismerek, a ki dicsőbb jutalmat ad“, és már szólhat a Krisztus által szerzett üdvösségről. Mikor azt kérdezik tőle, hogy miért jöttek el az európaiak az ő földjüket elfoglalni, így szól: nem jöttem én a ti földetekért, hanem a szivetekért! Arra a további kérdésre pedig, hogy minő jogon akarják azok az ő országukat elfoglalni, azzal az ellenkérdéssel felel: hát ti minő jogon nem akarjátok sziveteket az Istennek, hanem az ő ellenségének, a sátánnak adni? Midőn egyszer egy fa alatt, az itt álló bálványszobor felé háttal ül le s a pogányok figyelmeztetik erre a tiszteletlenségre, barátságosan így felel: miért beszéltek ti ő helyette? — várjátok be mig ő maga szólit fel, hogy forduljuk meg! — Ime itt az alkalom, kész a kapcsolat; hirdetni az *élő Istent!* — S hogy minő fáradhatatlanul hirdeti, mutatja az, hogy a mohammedánok között is hirdethesse, megtanulja a hindosztani nyelvet; hogy az udvarhoz is közelebb jusson, megtanul perzsául, és hogy mint a helyőrség papja az angol katonaságnak anyanyelvén hirdethesse az igét: megtanul angolul, tehát immár 6 nyelven hirdeti — néha a teljes kimerülésig — a Krisztusnak Evangéliumát. — Önzetlenségéről pedig tanuskodik, hogy midőn a tüzérségi laboratorium felrobbanása alkalmával számos katona életét veszíti, az árván maradt gyermekek ügyét gondviselő hűséggel felkarolja; midőn a Madura körüli harcokban elesett 500 sebesültnek jankiáltása hívja a kórházba lelki vigasztalásra, habozás nélkül odasiet, de a fertőzött levegőben maga is megbetegedvén, visszatérni kényszerül. Az ekkori szolgálataiért különböző helyekről felajánlott mintegy 2750 tallérnyi jutalomból a maga részére semmit sem fogad el, hanem az egész összeget gyülekezeti és iskolai célokra fordítja, a mi azután az egész helyőrséget is áldozatkészségre lelkesíti, úgy hogy 1765 március 13-án leteheték *a vár közepén* egy templomnak az alapkövét. Ó milyen szent öröme volt a buzgó misszionáriusnak, mikor 1766 május 11-én felszentelhetette ezt a *Krisztustemplomot*, hogy a pogány istenek számos templomai között a keresztnek győzelmét hirdesse!

Áldásos munkásságának hatása alatt a hosszú időn át minden lelki gondozást nélkülöző helyőrségnek eldurvult erkölcsi élete egészen átalakul, mely előnyös változás a pogányok között is nagy fel-

tünést kelt, s úgy ezek mint a katolikusok soraiból évenként mind-egyre többeket áttérésre bír. Az angol helyőrséggel való ez a szoros összeköttetése, a mi nemcsak lehetővé, de szükségessé is tette Tritsinopoliban is egy hittérítői állomás létesítését, Schwartz életirányának nevezetes fordulatot adott: ő a tulajdonképen dán királyi hittérítő angol, vagy jobban mondva angol fenhatóság alá kerülő hittérítővé lesz, a nélkül azonban, hogy igazában lutheránus misszionárius megszünt volna lenni, amint ezt életrajzának további adatai elbeszélik.

A keresztény ismeretek terjesztésére alakult az az angol társaság, mely a keresztény iratok terjesztését és az iskolák gyámolítását tartotta főfeladatának, örömmel ragadta meg az alkalmat, hogy munkásságát Indiára is kiterjessze, miért is az ügybuzgó Stevenson káplán sürgetésére a trankebari misszionáriusok által Kudelurban és Madraszban pogány gyermekek számára berendezett iskolákat is gondjaiba vette, azokat segítézte, tanítóikat fizette. Ezek az iskolák az angol püspöki egyházhoz tartozó társulat védnöksége alatt állottak, de azért a trankebari, tehát lutheránus misszionáriusok felügyelete alatt maradtak s általában Halle megtartotta a szellemi vezetést az angol állomásokon is. — A mi Schwartzunk is mint dán misszionárius lett kiküldve, mégis angol uralom alatt levő pogány földön működik, sőt Tritsinopoliban való maradását magok a trankebari testvérek is egyértelműleg helyeslik. — Mikor azonban *Dame* és *Wiedebroch* halálával Trankebarban megfogy az Ur munkásainak száma, mind Koppenhága mind Halle kifejezi azt a kivánságát, hogy Schwartz oda visszatérjen, úgy vélekedvén, hogy a tandsauri és tritsinopoli hívek lelki gondozása Trankebarból kiinduló látogatások alkalmával is ellátható. Mikor a madraszi angol kormányzóság ezen szándékról értesül, — Schwartz iránti nagyrabecsülésének is kifejezést adandó úgy akarja annak utját vágni és Schwartzot Tritsinopoliban tartani, hogy meghívja a helyőrség rendes papjának 2000 márka fizetéssel. Sok álmatlan éjszakát okozott Schwartznak ez a meghívás! Hiszen így hivatalos kötelességévé lesz amit azelőtt a helyőrség iránti emberszeretetből végzett; nem vonja-e el új hivatala tulajdonképeni hittérítői hivatásától? de meg általában lehet-e papja egy református gyülekezetnek ő, a lutheránus hittérítő? Hosszas megfontolás és Franckevál folytatott levélbeli tárgyalások után végre is elhatározván magát így ír: „Nem tudom elutasítani az ajánlatot, mely angol szolgálatba hív, bár szerettem volna amott maradni; de félek, hogy ha innen távozom, a londoni társulat Tritsinopolit teljesen feladja; e mellett nagy vigasztalásomra szolgál a colegiumnak az a szives ígérete, hogy Trankebarba bármikor visszatérhetek.“ — 1767-ben tehát angol misszionáriussá lesz, a nélkül azonban, hogy vallásbeli meggyőződése is változott, avagy hitvallását elhagyta volna. — Hogy milyen irányu volt az ő munkássága ez időben is, arról a trankebari Kohlhoffnak és Gerickenek 1772-ben teljesített egyházlátogatása tanuskodik. — Egészen el vannak ragad-

tatva attól, amit látnak és hallanak. Mint csodálatra méltó nevezetesség emelkedik előttük a pogány pagodák között a szép evangélikus templom és missziói hajlék; az ige hallgatására nagyobb készséget találnak a pogányoknál, mint Trankebarban; Schwartz rendkívüli munkabírásról a legnagyobb elismeréssel nyilatkoznak, hiszen pihenést neki csak a munka változatossága nyújtott; „egy szóval — mondják — ő egymaga több ember dolgát végzi és mi sokkal többet találtunk itt, mintsem a mit reményleni mertünk.“ — Ennél hitelesebb és szebb bizonyítvány nem kell arról, hogy Schwartz eredeti küldetéséhez a változott viszonyok között is hű: az angol védnökség alatt is lutheránus misszionárius marad.

Az eddigiekben láttuk, hogy Tritsinopoli mint hittérítői állomás mint emelkedik Tandsaurnál nagyobb jelentőségre; a következő események úgy politikai mint egyházi tekintetben megváltoztatják a két városnak egymáshoz való viszonyát, de Schwartz élete folyásával szoros összefüggésben maradnak.

Tandsaur királya Partabuzinga 1763-ban meghalván fia *Tullaszi* követte a trónon, aki mióta Schwartznak az itteni miniszterekkel folytatott s fentebb említett beszélgetését meghallgatta, fogékonyan látszott az evangéliumi igazságok iránt, ami abból is kitűnik, hogy midőn Schwartz Tandsaurban tartózkodott, a palotába hivatta, hogy előtte és az udvar előtt predikáljon. Vérmes remények ébrednek a misszionárius lelkében a meghívásra! Engedelmet kér és kap, hogy a ker. vallás alapigazságait fejtegethesse melyeket a rádsa (fejedelem) nagy érdeklődéssel hallgat s amik hogy nem is tévesztették el hatásukat, bizonyítja az, hogy Schwartz alig távozik Tritsinopoliba, máris visszahívja a fejedelem s azt az óhaját fejezi ki, hogy állandóan itt maradjon; teljes szabadságot ad neki, hogy a *belső várban* prédikálhat s egész udvarával részt vesz *Berg* kapitány leányának esküvőjén. — Midőn pedig a katolikus pap a tervezett nyilvános vitaközös elől kitér, hívei közül is sokan tanulásra jelentkeznek és maradásra kérik.

A Tullaszihoz csatolt remények megvalósulása azonban mindegyre késik; végre is nyilvánvalóvá lesz, hogy nem is annyira lelki vágyódásból mint inkább "nagyon is földi dolgok miatt érdeklődik úgy a kereszténység iránt. Országát látta ugyanis fenyegetve a szomszéd Nábobtól, aki mióta vazallusból Anglia hű szövetségese lett, bár a keresztények iránti türelmetlenségét kevésbé titkolja, az angolok szerződés-szerűleg mégis fegyveres segítséget nyújtanak neki birtokszerzési vágya kielégítésére. Azért Tullaszi politikai közvetítőnek akarta a nábobbal szemben a madraszi angol kormányzáságnál Schwartzot felhasználni; de Schwartz az ilyen természetű megbízást hivatásával összeférőnek nem tartván, nem fogadja el, hanem az ismételt felszólításokra is csak ezt a tanácsot adja: hagyjátok el a bálványokat s lépjete az életnek és az igazságnak utára: Akkor megsegít az Isten!

A kitört háboruban az angol csapatok segítségével a nábob maradván győztes, elfoglalta Tandsaurt, Tullaszi pedig fogságba került; de ugyancsak angol befolyásra két év múlva ismét visszakapta szabadságát és országát: Schwartz azonban hiába igyekezett az előbb megalázott, de most ismét uralomra jutott fejedelmet a kereszténységnek megnyerni; noha előbb elismerte, hogy a bálványok nem tudnak rajta segíteni, sorsa jobbra fordultát mégis Ráma istennek köszönte s mint pogány halt is meg.

A háborus idők lezajlása után szomoru képet tár elénk a tandsauri gyülekezet is: a templom és iskola romokban hever és a nyáj szerzetesözve. Nagy volt tehát a szükség Schwartzra egyrészt, hogy az elpusztult gyülekezetet új életre keltse, másrészt pedig azért, mert a következő inséges esztendőben a pogányok látván, hogy a keresztények mily emberszerető lélekkel sietnek a nyomoruságban levők segélyére, tömegesen jelentkeznek — mintegy 500 lélek — a tanulásra; továbbá, mert Tullaszi visszahelyezésével Tandsaur is kap angol helyőrséget. A viszonyok tehát részint sürgősen követelik, részint pedig — miután *Pohle* misszionáriusnak átadhatja a tritsinopoli gyülekezetet — megengedik Schwartznak, hogy 1778-ban állandó tartózkodásra Tandsaurba költözzön s ezzel messze vidéken Tandsaur lett a misszió központja.*)

Ezzel Schwartz elérte élete 62. évét, mikor szeme gyöngülése dacára erejének teljességében volt és működésének tetőpontján állott.

Tandsaurban az új keresztény gyülekezet mindinkább nagyobbodott; s mivel a radzsa a misszionáriusnak lakóházat ajándékozott, Schwartz minden igyekezetét egy templom szerzésére fordította, mert meggyőződése szerint gyülekezet templom nélkül nem virágozhatik. S a Mindenható gondviselése igyekezetét sikerrel koronázta s Tandsaur egyszerre nem egy, hanem két templomot kapott. A dolog úgy történt, hogy a buzgó *Stewens* őrnagy Pondicheri ostrománál elesett és mikor utódja, *Munros* generális ezt a lesújtó hirt Schwartztal közölte, egyben megígérte, hogy a boldogultat mindenben pótolni fogja. Schwartz — rögtön felhasználva az alkalmat — szívére kötötte a templomépités égetően szükséges voltát s ennek köszönhető, hogy már 1779 március 10-én lerakhatták az új templom alapkövét és mivel a kormány is segítségükre volt, az új Krisztus-templomot már 1780 április 16-án fel lehetett szentelni.

De ez a templom csak 500 ember számára épült s így az egész gyülekezet számára kicsinynek és nemsokára alkalmatlannak is bizonyult, mert a várban volt, hol csak európaiak laktak, míg a tanulók lakása az onnan félórányira fekvő külvárosban volt. Azért a meglevő templom csak helyőrségi-templomul szolgált míg a benszülöttek temploma számára a radzsa egy körülbelül 1000 lábnyi területet ajándékozott a

*) Itt kiesett a toll a szerző *Szily* Lenárd kezéből s szívszélhűdésben meghalt. Lapunk egy másik barátja fejezte be a közleményt, hogy teljes legyen. — Szily barátunk emléke legyen áldott közöttünk!

külvárosban, s mivel egy a telekkel határos ház, melyet alkalmas templommá lehetett átalakítani szintén eladó volt, a munkát azonnal meg lehetett kezdeni. A vételre és építésre szükséges összeget részben egy ajándék, részben pedig Schwartz fedezte, ki váratlanul igen előnyösen adhatott el néhány „rongyot“, amint azokat a drága, arannyal himzett, pompás ruhákat nevezte, melyeket a radzsától kapott ajándékba. Ennek köszönhető, hogy már 1779 karácsonya előtt felszentelhetette ezt a templomot is.

Ezután nehéz idők következtek. Az az elkeseredett harc, melyet a maisuri szultán, *Haider Ali* az angolokkal folytatott, Tandsaurra három évig tartó borzasztó nyomort hozott. De Schwartz ekkor sem hagyta el gyülekezetét, sőt ezen években nemcsak lelki, hanem testi táplálékkal is ellátta hiveit. A háború 3 évében a nagy éhínség miatt 400 hive halt meg. Később jobb évek is következtek, úgy, hogy Schwartz halálának évében (1798) a gyülekezetnek 2800 tagja volt.

Schwartz a katonákra is jótékony hatást gyakorolt. Sok eltévelyedettet térített jobb utra; többen rendesen megjelentek az istentiszteleten és számosan beléptek azon egyesületbe, melynek tagjai kötelezték magukat, hogy becsületes, tisztességes életet élnek. A tisztek nem bírtak eleget csodálkozni, mily ritkán kell a katonákat büntetniök. Hálából azután hozzájárultak a keresztény iskolák építési költségeihez.

Schwartz dacára, hogy sohasem nősült meg, nagyon szerette a gyermekeket és a tanítástól semmisen tartotta vissza. Egymaga vezetett Tandsaurban egy tamul és egy angol iskolát keresztény gyermekek számára, továbbá egy szegény-iskolát, egy külön iskolát pogány gyermekek számára és több provinciális iskolát. Ezek a pogány gyermekeknek voltak szánva, hogy az angol nyelvet megtanulják, de vezetésükkel a hittérítőköt bizta meg, kik keresztény tankönyveket használtak. Nem kell azonban gondolni, hogy ezzel az lett volna céljuk, hogy titokban terjeszszék ezen iskolákban a kereszténységet. Nem, hiszen mindenki tudhatta, hogy egy olyan iskolában, melynek Schwartz a vezetője, csak keresztény szellemben folyhatik a tanítás.

Mindamellett még ideje volt Schwartznak, hogy a vad kaller népet (kasztot), mely a kereszténység felvételével lemondott eddigi egyedüli foglalkozásáról: a harcról és rablásról, megtanítsa a földmivelésre és a legszegényebbek gyermekeit külön iskolában tanítsa. A selyemhernyótenyésztés meghonosítása által az egész gyülekezet vagyonosodását mozdította elő. Az özvegyeket megtanította fenni, az iskoláslányokat kötni, sőt — mivel a halandóság igen nagy volt — még a himlőoltást is bevezette.

Mindezek miatt gyakran kellett kisebb-nagyobb utazásokat tennie. 1778-ban India déli részébe hívták; azonkívül volt Palamkottában, később a kallerek közt és mindenütt prédikált, tanított, buzdított,

lelkesített, mert megfoghatatlan varázserő volt az ő megszentelt személyében és megrendítő prédikációjában. Tamul, portugál, német, angol, hindosztán, perzsa és maráthi nyelven hirdette az Evangéliumot felnőtteknek és gyermekeknek egyaránt s nagyon találó volt egy európai ezen megjegyzése: „Azt mondják, hogy napjainkban nincsenek apostolok, én pedig azt mondom, hogy Schwartz valódi apostol“.

Legáldásosabban működött életének utolsó 20 évében. Ekkor nevezték el a tanulók Schwartzot *királypapnak*. Hogy miért? Bizony nemcsak azért, mert a tandsauri király minden fontosabb lépés előtt kikérte tanácsát, tudván, hogy önzetlenségében feltétlenül megbízhatik. Nemcsak azért, mert ezáltal valódi „udvari-lelkész“-szé lett, hanem azért, mert egyesíteni tudta hiveinek lelki gondozását a királyok főkötelességével: a nép jóllétének előmozdításával. És Schwartz — bár minden politikai közbenjárást visszautasított, mondván, hogy az ő tiszte egészen más — mégis hasonló előkelő politikai helyzetbe jutott, mint József Egyiptomban. És ha a nép királypapnak nevezte, csak azon hő és mély hálának akart kifejezést adni, melylyel iránta, mint valódi atyja, igazi jóltevője iránt viseltetett.

India akkortájt folytonos háborúk színhelye volt, melyeket az európaiak vívtak a benszülöttekkel, de még inkább a kapzsi és uralomvágyó európaiak — az angolok és franciák egymással. Az ezen háborúból származó nyomor szemlélése mélyen megghatotta Schwartzot, ki a népen minden áron segíteni akart. Ez volt a rugója annak is, hogy magára vállalt egy politikai kiküldetést. A madraszi kormányzó, *Rumbold* báró, ki mindenkin túltett kapzsiságával, a maisuri királyt, Haider Alit is megakartá zsarolni. Ez a maga nemében igen derék uralkodó volt és Schwartz Nagy Frigyessel szerette összehasonlítani. Épen ezért Munró generális — ki a tandsauri templomépítést lehetővé tette — nem akart beleegyezni Rumbold kapzsi és álnok terveibe. Azért azt ajánlotta, győződnének meg előbb, vajjon Haider Ali igazán foglalkozik-e a háboru gondolatával? Hogy ezt megtudják küldjék hozzá Schwartzot, ki tolmács nélkül tud vele maráthi nyelven beszélni. Így is lett. „Együgyűségemben“ — írja később Schwartz — „azt hittem, hogy a madrasziak igazán békét akarnak, és a nép érdekében elvállaltam a kiküldetést. De egyszersmind elhatároztam azt is, hogy semminemű ajándékot nem fogadok el, és igazán az utiköltségen kívül egy fillért sem kaptam“. Haider Ali Schwartzot igen barátságosan fogadta és biztosította, hogy megtartja a békét, csak az angolok — kikben ugyan már nem bizik — ne bántsák. Ez a felelet nem tett a kapzsi Rumboldnak, azért rögtön egy másik követet küldött, ki már világosan kimondotta, hogy a szultán pénzen vásárolja meg a békét. Haider Ali felelete erre az volt, hogy a vele szövetséges maharatták betörték az angol területre s mivel az angolokat készületlenül találták, azok csufos vereséget szenvedtek.

Így, bár Schwartz nem érte el a kívánt sikert, legalább az a megnyugvása lehetett, hogy sok helyen hirdethette az ígét. Haider Ali

annyira megkedvelte, hogy magánál akarta tartani, sőt kész volt a keresztények számára kápolnát is építtetni. De Schwartznak mennie kellett, előbb azonban több száz német, francia és tamul kereszténynek kiosztotta az úrvacsorát, és ellátta őket a hit vigaszával. A szultán ajándékát — 300 rupiát — lepecsételve hozta haza és egy angol iskola alapját vetette meg vele.

Haider Ali nemsokára ostrom alá fogta Tandsaur városát és újból megkezdődött a háborúval járó borzalom és nyomor. A szultán parancsot adott, hogy Schwartz az ő táborában is szabadon járhassonkelhessen, így az ostromoltaknak egyedüli vigasztalója és igazi segítője volt.

Végre 1783-ban mindkét fél megsokalta a háborút s békét akarván kötni, Schwartzot szemelték ki közbenjárónak. Rá is állott, hogy mint tolmács elkiséri a küldöttséget, de csak akkor, mikor külön írásba foglalták, hogy semmiféle alattomos utógondolatuk nincs. Elment, de ismeretlen okokból fele útról visszaküldték. Ebben is Isten végtelen szeretetét látjuk hű szolgája iránt, mert a küldöttség tagjaival az időközben elhunyt Haider Ali fia, Tippu Sahib, gyalázatosan bánt.

Tandsaurban ezalatt borzasztó állapotok voltak. Tullaszi radzsa, egyetlen fiának és örökösének halála után, palotájába zárkózott s csak egyetlen szenvedélyének élt, a kapzsiságnak. Ennek kielégítése végett minisztere a szegény népet annyira zsarolta, hogy az utoljára földjét már nem mivelte és a szomszéd országokba vándorolt. Végre Schwartztal az élén egy felügyelő bizottság alakult, melynek Tullaszi félelemből mindenben alávetette magát és Schwartznak végre sikerült a minisztert elbocsátni és a népet hazatérésre birni.

Mikor 1787-ben a fiatal Kohlhoff ordinációja végett Trankebarban tartózkodott, sürgősen visszahívták, mert Tullaszi haldoklott. Egy 10 éves rokonát, egy Serfödsi nevű fiút adoptált, kit ezen szavakkal mutatott be a hozzá sietett Schwartznak: „Íme itt a fiad, a te gondjaidra bízom!” Ezzel Schwartzot akarta a kis fiú gyámjává tenni, de ez nem fogadta el, hanem ajánlotta, hogy a fiú nevelését Ráma Swámira a király testvérére bizzák. Ugy is lett. De Ráma Swámi, ki mint uralkodó Amir Sing-nek nevezte magát, háladatlan volt. Serfödsit semmibe se vette és maga uralkodott mint teljhatalmu király. Schwartzot pedig gyűlölte és még az sem engesztelte ki, hogy az az angoloknál kieszközölte számára az adó egy részének elengedését. De a madraszi kormányzó egészen egyetértett Schwartztal és a trónörökös gyámjává tette. Még az elhunyt király özvegyeit is ő gondozta, mert Tullaszi kikötötte, hogy nejeit ne égessék meg vele. Amir Sing folytonosan akadékoskodott, sohasem akarta jóváhagyni Schwartz intézkedéseit, azért megfosztották a hatalomtól és az egész ország gondozását Schwartzra bízta, ki ezt magára is vállalta, de csak azon feltétel mellett, ha igazi hivatása, a hittérítés, ezután is első dolga

lehet. A király emiatt éktelen haragra lobbant, annyira, hogy Schwartz házát katonákkal kellett őriztetni, hogy megvédjék a misszionáriust dühe ellen. De nemsokára ez az őrizet is kevésnek bizonyult, azért 1792-ben Serfödsival és az elhalt király özvegyeivel Madraszba utazott, hol körülbelül egy évig tartózkodtak. Itt úgyszólván minden idejét a gyülekezet rendezésének és a királyfi nevelésének szentelte, de emellett kikutatta azon családokat és cselszövéseket is, melyek lehetővé tették Amir Sing trónrajutását és kimutatta, hogy egyedül Serfödsinak van igazán joga a trónra. De egy év múlva vissza kellett térnie Tandsaurba, azért a királyfit Gericke misszionárius gondjaira bízta.

Amir Sing legkevésbé sem örült Schwartz visszatérésének és ismét katonák őrizték házát. De végre is az argol hatóság maga is megsokalta Amir Sing garázdálkodását és ismét kezébe ragadta a gyepelőt. A trónbitorlót megfosztotta a hatalomtól és az igazi, jogos örököst, Serfödsit, visszahívta a trónra.

Schwartz tehát igazi királypap volt. Két király uralkodására gyakorolt áldásos hatást és a harmadikat, az ifjú fejedelmet nehéz hivatásába belenevelte.

De itt ama kérdés merül fel, nem nyomta-e el Schwartzban az államférfi a misszionáriust? Maradt-e mindeme politikai és világi tevékenysége mellett ideje igazi hivatásának betöltésére, hiveinek lelki üdvéről való gondoskodásra, a missziói munkára, a gyülekezet rendezésére? Határozottan ki kell jelentenünk, hogy Schwartz soha, egy pillanatra sem mulasztotta el a lelkeket meggazdagítani a Jézus Krisztusban való mennyei javakkal és ha politikai szereplése szembe-tünőbb is élete eme szakában, azért csendesesen, de annál mélyebben és hatalmasabban teljesítette minden lépten, élete igazi, mindenkire áldást hozó hivatását. S a „missziói püspök“ név, melylyel társai megtisztelték, legjobb bizonyíték ezen állításunk mellett.

Schwartz akarata ellenére és minden ilyen irányú igyekezet nélkül az összes indiai misszionáriusok feje lett. S nemcsak a fiatalab-bak és később érkezettek, de az öregebbek is, mint *Kohlhoff*, *Zeglin*, *Klein* és mások benne látták a nekik Istentől rendelt természetes fölebbvalót kinek tanácsában és tetteiben feltétlenül bíztak.

És a szent férfi dolgozott, fáradott, minden idejét és egész élet-erejét eme magasztos célnak szentelte, azért képzelhetjük, milyen le-sújtóan, fájdalmasan hathatott rá az a hír, hogy a távol német hazában sokan vannak, kik az ő szent eszményét, a missziót, csak ábrándnak, sikertelen vállalatnak és azért hiábavaló koldulásnak híresztelték. Keservének kifejezést is ad egy barátjához, Sorgehoz, irt levelében: „Ki hitte volna 30 év előtt, hogy Németországban ilyen ördögi károm-lások keletkezhetnek. Valóban, köztetek gonoszabb pogányok vannak, mint köztünk, pedig az itteniek is elég gonoszak“. És mikor maga a kudéluri misszionárius *Hüttemann*, gúnyiratot adott ki a hallei misszió ellen, Schwartz nem birva lelke keserűségével, durva, de igen találó hangon válaszolt rá. Különben megnyugvására szolgálhatott, hogy

Hüttemann — megbánva tettét — halalos ágyán Istentől és a miszionáriusoktól bocsánatot kért ezen bűne miatt.

Nagy gondot okozott a mindinkább öregedő és gyengülő Schwartznak az is, hogy az u. n. „felvilágosodás“ következtében nem kapott Németországból újabb segédeket. A missziót sokan legfeljebb arra tartották érdemesnek, hogy valaki földrajzi, ethnographiai, nyelv és természettudományi kutatásokat végezzen. Sőt *Päzold* hittérítő egy hallei jegyző azon kérését is tudatta Schwartz-tzal, hogy ő és kollegái gyűjtsenek számára lepkéket, kigyókat s növényeket. S bár Schwartz határozottan — de mosolyogva is — visszautasította az ilyen felszólításokat, keserűségére mégis sok fiatal hittérítő akadt, ki azt hitte, hogy ilyen és hasonló kedvtelések kielégítése is a missziói teendők közé tartozik.

A beállott miszionárius hiányon *John* hittérítő úgy akart segíteni hogy Trankebarban magániskolát alapított, a keresztény és a magasabb kasztba tartozó pogány ifjak számára azzal a cézzal, hogy majdan jó miszionáriusok lesznek belőlük. De csalódott, mert ezen magasabb műveltséggel bíró előkelő ifjak sem léptek a veszedelmes és anyagi haszonnal nem kecsegtető hittérítői pályára.

Sokat tett Schwartz a kasztrendszer megszüntetése körül is. Annak teljes eltörlését nem tartotta ugyan okvetlenül szükségesnek, hiszen rangbeli különbség a születés, vagyon és foglalkozás szerint nálunk is van, de szeretetteljes, gyöngéd bánásmóddal iparkodott azokat a durva rideg és áthidalhatatlan válaszfalakat ledönteni, melyek az egyes kasztok tagjait egymástól teljesen elkülönítették.

De mindezekkel sem merítettük ki még teljesen Schwartz tevékenységét. Meg kell még emlitenünk, hogy mindig volt körülötte 8—10 felnőtt ifju, kikből minden alkalmat felhasználva — derék és ügyes katechétákat akart nevelni. Ezenfelül még ideje volt tudományos munkák írására is. Irt egy egyháztörténelmet, beszélgetéseket a keresztény tanok felett, tamul prédikációkat stb. stb. Bámulatba ejt, honnan vette ez az ember mindehhez az időt, az erőt! S mindezt a legnagyobb szegénységben. Mert bár a kamat és kamatos kamatokra elhelyezett vagyonából 9000 font sterling maradt halála után a missziónak, mindig a legnagyobb egyszerűségben és szegénységben élt mondván, hogy így legalább tudja, ha valaki hozzájön, azt nem evés és ivás miatt teszi, hanem azért, hogy vele beszélgessen és vallásos dolgok felett vitakozzék.

Gazdag, lehetne mondani túlgazdag életet tartunk fel e néhány rövid vonásban. De az 1792. év már kezdi megtörni a nagy férfiú életerejét. 1792-ben és 95-ben erős rohamai voltak, melyeket a közeledő halál előhírnökeinek tartott s azért szorgalmasan készült a távozásra. 1797 októberéig ismét erős és egészséges volt, de akkor életereje végleg megtört. Egy helytelenül gyógykezelt meghülés következményei nagy betegségbe döntötték, mely után ereje rohamosan hanyatlott.

Ekkor magához hívatta Serfödsit és intette, hogy legyen egyszerű és alázatos, kegyes és igazságos és védelmezze a keresztényeket. Azután buzgón imádkozott és kérte Istent, hogy vezesse a királyt Krisztushoz, hogy az örök világhoz mint Jézus igazi tanítványai találkozhassanak egymással. — De mind rosszabbul lett s advent első vasárnapján *Jänickétől* felvette az utolsó vacsorát, mi után állapota annyira javult, hogy karácsony ünnepén még egyszer megjelenhetett a templomban.

Igy huzódott baja, hol jobbra, hol balra fordulva egészen ferbuárig, mikor is 13-án délután egy szerdai napon, szeliden minden haláltusa nélkül boldogan elszunnyadt az Urban.

A hittérítők, a tamul keresztények, az egész ország, az európaiak és bensülöttek, mindannyian atyjokat gyászolták a boldogultban s megható volt az a gyász mely sirjába kísérte. 14-én d. u. 4 és 5 óra közt volt a szent férfiú temetése, melyen Serfödsi is a gyászolók közt volt. Az általa épített templom oltára elé temették, és a koporsót elfödő gránitlapon Serfödsi saját szerzeményű költeményben örököltette meg a nagy férfi emlékét. Később egy angol szobrászsal, Flaxmann-nal Londonban pompás márvány-siremléket készíttetett, mely Schwartzot a halottas ágyon ábrázolja.

De gránit- és márványnál jobban megörökítik Schwartz nevével, ki utolsó perceig egész szívét, fejét, kezét, minden gondolatát, imáját és munkáját, szóval minden erejét és egész életét ifjúkora ábrándjának, férfikora gyönyörének és aggkora boldogságának — a missziónak szentelte!

A lipcsei ev. luth. misszió-egyesület közgyűlése.

Az „Evangelisch-Lutherisches Missionsblatt“ értesítése nyomán közli:

Mesterhózy Sándor
— ev. lelkész.

Pünkösöd hetében, május 21 és 22-én tartotta a lipcsei ev. luth. misszió-egyesület ez évi közgyűlését. Pünkösdi hangulat töltötte be ott a lelkeket, kiváltképen a gyűlést megelőzőtt ünnepi istentiszteleten, melynek keretén belül felavattatott 8 hittérítő, kikhez még e nyár és ősz folyamán ketten fognak csatlakozni, és kik mind készeknek nyilatkoztak: különböző nyelveken hirdetni az Evangéliumot a pogányoknak Indiában és Afrikában, bizonyoságául annak, hogy a Szentléleknek az Evangélium szolgálatára elhívó, elbocsátó és erősítő hatalma ág. hitv. evang. anyaszentegyházunkból nem halt ki.

Az ünnepi istentisztelet, mely ez alkalommal nem a javítás alatt álló Szent-Miklós templomban, hanem Lipcse városának legnagyobb

templomában: a Szent Tamás-templomban tartatott meg; május 21-én d. e. 9 órakor kezdődött. A szép templomot zsúfolásig megtöltő hívő sereg lélekemelően zengte a pünkösdi-és missziói énekeket: „Komm, heiliger Geist, Herre Gott“ és (a szent beszéd előtt) „Wach auf, du Geist der ersten Zeugen“.

Az ünnepi liturgia, melyet *Hölscher* tartott, a 46-ik zsoltárnak, a küzdő egyház e diadalmi énekének, felolvasásával végződött. Mire, a már említett missziói ének elzengése után, következett az ünnepi prédikáció. Tartotta *Lohmann*, loccumi lelkész, Ezekiel 47. 1 — 12 alapján.

Szép beszédét azzal kezdette, hogy kimutatta az összefüggést a pünkösdi ünnepe és a misszió ünnepe között. Mindkettő a Szentlélek működése alatt áll. Mindkettő által áldást áraszt Isten lelke az emberekre. Az áldásnak ezen folyamát látta látnokai szemével Ezekiel próféta. Áldásnak folyama folyik a misszió által a pogányokhoz is. Azt a főtetelt állítja hát fel, hogy:

A misszió által áldásnak folyama folyik a pogányokhoz:

1. *hogy pedig ez így van lássuk Isten iránti hálával,*
2. *és hogy mindig így legyen, erre új buzgósággal törekedjünk.*

I.

A szentleckében a folyam kezdete iratik le. Isten házából, annak küszöbe alul, az oltár mellől szarmazik az áldás, Isten fia: Jézus az, a kitől minden áldás az emberekre árad. Ezt az áldást küldi a Szentlélek a misszió által a pogányokhoz is és mentül beljebb megy a férfiú a mérő zsinórral, annál mélyebb az áldásnak folyama. Élet támad a parton, termő fák tenyésznek ott. Az emberi élet minden viszonyai megáldatnak. — Istennek hála ezért. Istennek, hogy 60 évnél több már, hogy ez a missziói munka folyik. De a hála új tevékenységre ösztönöz.

II.

Ha hálával elismertük, hogy a misszió által áldásnak folyama folyik a pogányokhoz, úgy új buzgósággal rajta legyünk, hogy ez mindig így legyen. Akár künn a hittérítés igazi mezején, akkár itthon munkálkodjunk a misszió érdekében. A hittérítők ott, a misszió-egyesületek itt. És ezt annyival inkább kell tenni, mert a munkatér igen nagy. Sok a tenni való a régi mezőn és mindig új mezők tárulnak fel előttünk. A tenger, hová az áldásnak folyama ömlik még nem telt ám be. Előre tehát a munkára. Ámen.

E megható beszéd után, melyet itt csak igen rövid kivonatban közölhattünk, az ünneplő gyülekezet a: „Wort des Lebens, stark und rein“ kezdetű éneknek 3 versét énekelte és nyomban utána *Schwartz* missziói igazgató terjesztette elő nagy figyelemmel összeállított:

évi jelentését.

Pál apostolnak e szavaiból indul ki „Ha dicsekednem kell, az én nyomorult elvetett állapotommal dicsekedem.“ (II. Kor. 11. 30.) Alázatosan beismeri az emberi erő gyengeségét egyrészt, de örömmel hangoztatja Isten megsegítő hatalmát másrészt és részletesen felsorolja: mit tett a misszió a legközelebbi múlt esztendőben.

Indiában ismét 1000 pogány lett megkeresztelve és az év végén 500 katechumenus volt keresztségi tanítás alatt. Az igaz, hogy ezeknek fele a régi Madrász-kerületnek: Arkonam, Triwallur és Sriperumbudur állomásaira esik, de azért ez évben kevés olyan állomás volt, hol pogányok megkeresztelése ne fordult volna elő, t. i. csak Tritschinopoli, Dindigal és Kudelurban nem. — Indiai gyülekezeteink lélekszáma ez idő szerint 21,611. Ha most már tekintetbe vesszük, hogy ott 1891-ben illetve 1894-ben nem igen volt több hívünk 14,000 léleknél, úgy azt látjuk, hogy hiveink számának emelkedése 10 illetve 7 év alatt 50 százalékra rugott. És az emelkedés még kedvezőbb színben tűnik szemünkbe, ha tekintetbe vesszük azt is, hogy mily nagy pusztítást vitt ott véghez az éhség és a sok járványos betegség és mennyien kivándoroltak régi hazájukból. — A politikai népszámlálás adatai szerint Madrász-elnöki kerületben 1891-től 1901-ig 7 % volt a szaporodás, egész Indiában pedig csak 1 1/2 %; míg ellenben 1881-1891-ig 11 százalék volt az. Az eredménnyel tehát igen meg lehetünk elégedve, annyival inkább, mert Délindianában az összes keresztények, a legutolsó évtizedben, alig szaporodtak 18 százalékkal.

Itt is áll azonban az, amit Péter apostol halászatáról olvasunk, hogy: „szakadoz vala az ő hálója.“ (Luk. 5. 6.) A misszió hálója az elszakadás veszélyében van, mert kevés a munkaerő. Sok helyen hiányzik a tanító. A hittérítők, különösen a nagyobb állomásokon, nem rendelkeznek sem elég idővel, sem elég erővel ahhoz, hogy a lelki gondozást kellőleg gyakorolhatnák.

Nézzük csak mennyi megerőltetéssel karoljuk fel iskolaügyünket. Az 1891-ik évben missziói iskoláinkban volt 4800 gyermek, jelenleg pedig van 8000, kik közül 3400 lutheránus szülők gyermeke. — Ebből azt kellene következtetnünk, hogy ottani gyülekezeteink miveltségi foka emelkedett és tényleg úgy is van, mert míg akkor 4100 keresztény tudott olvasni, addig most 7100 ért ehhez a művészethez; tehát az emelkedés 70 százalék; de azért mégis csak 33 százalékot tesz ki az olvasni tudók száma, mert az újonnan megkereszteltek többnyire olvasni nem tudók. — Ez is mutatja mily nehéz ott a hittérítés munkája, hol a megtérítendőket nem tudják olvasni a Bibliát. Mennyivel mögötte áll e nép azoknak az embereknek, kikhez Pál apostol a római, a galaciai, a korinthusi és az efezusi leveleket írta. Bizony, ha azt akarjuk, pedig akarjuk, hogy e páriákat megmentjük, sőt az egész Tamulnépet kereszténynyé tegyük, még igen igen sokat kell fáradnunk és küzdenünk.

Kiküldött testvéreink tervszerűen dolgoznak, hogy a Sudrakaaszt felső rétegeit is megnyerjék. — Legutóbb január havában

tartott lelkeszi értekezletükön egy evangelista-tanfolyam felállítását határozták el. Benne *Frölich* hittérítő Trankebarban fogja vezetni az elméleti részt és *Eliwein* hittérítő Dindigalban a gyakorlatit. Meg van ugyanis az az előnyünk, hogy gyülekezeteink $\frac{1}{3}$ -ad részben Sudrakeresztényekből állanak, kikből könnyen kerülnek evangelista szolgálatra alkalmas férfiak, — mint ahogy lelkipásztorainkat és presbytereinket is ők szolgáltatták. És ezek a férfiak igen jó szolgálatot tesznek a misszió ügyének.

Emlékezés történik a kimerítő jelentésben a felsőbb iskolákról is. A felsőbb és középiskolák kielégítő eredményt mutatnak fel. Tritschinopoliban, tetemes költséggel, megnyilt a *leány-munkásiskola*, mely nagyban segíteni fogja a nőmissziót.

Ha most már *Afrika*ra irányozzuk tekintetünket, itt is örvendetes eredményt látunk. Most tartották a *Wakamba misszionáriusok* második konferenciájukat Ikuthában kevéssel Hofmann esperes visszatérése után.

A temérdek nehézség dacára sem volt a tanítás eredménytelen. Gyengébb a remény a felnőtteket illetőleg. Jimbaban a „*suaheli-gyülekezet*“, mely 62 lelket számlál az erkölcsiségnek igen alacsony fokán áll.

Mulangoban szívesen jönnek az emberek a tanításokra, magyarázatokra, a földmunka sürgős idejét és a mézszüretet kivéve, mert ez utóbbi időben sokan lerészegednek a mézszörtől. Ez a konferencia behatóan foglalkozott a bibliai nyelv kérdéseivel is.

A *Dschagga-misszió* is örvendetesesen haladt. 23 pogány megkeresztelkedett és 33 katechumenus tanításban részesül.

Moschiban Raum hittérítő 9 növendékkel, április 8 án szemináriumot alapított, melyben a tanfolyam két évi lesz, hogy a segédek megfelelő kiképzését nyerhessenek.

Úgy látszik, hogy *Meruban* is újra megvethetjük lábunkat. Krause és Fickert testvérek működnek ott. Rögtön azonban nem lehet állomást létesíteni ott, hol egykor (1896-ban) Segebrock és Ovir testvérek életüket áldozták a szent ügyért, mert a pogányok bizalmatlansága még mindig igen nagy.

Nagy a munkamező, melyet áttekintettünk. E munkamezőn működik *Indiában* 31 hittérítő és 6 missziói tanítónő, *Afrikában* 19 hittérítő, összesen 50 hittérítő és 6 missziói tanítónő. Hiveink száma *Indiában* 21,611, *Afrikában* 135, összesen 21,746. A tanulók összes száma pedig 9112.

Ezen nagy munkamező gondozására rendelkezésünkre állott 544,000 márka. Reméljük, hogy az áldozatkészség a jövőben sem fogyatkozik el.

Végül üdvözlí a jelentést tevő igazgató *Pamperrien* prépostot és *Kabis* hittérítőt, kik ezelőtt 25 évvel lettek a misszió szolgálatára felavatva. És kegyeletes szavakkal emlékszik meg a misszióügy elhalt szolgálóiról: *Mai*, *Brunotte* és *Baierlein*ről.

Egy énekvers elzengése után következett a 8 *hittérítő-jelöltnek felavatása*.

A templom hajója közepén emelkedő szószék alá egy második oltárt állítottak volt. E körül állott a 8 felavatandó jelölt. Névszerint:

1. *Fehlberg* Arthur, tanító fia, ki 1878-ban született,
2. *Kanngiesser* György, lelkész fia, ki 1878-ban született,
3. *Schomerus* Hilko, orvos fia, ki 1879-ben született,
4. *Dannholz* Jakab, ácsmester fia, ki 1878-ban született,
5. *Augustiny* Gyula, postatiszt fia, ki 1879-ben született,
6. *Gutmann* Bruno, kőmives fia, ki 1876-ban született,
7. *Fakken* Hermann, fuvarvállalkozó fia, ki 1881-ben született,
8. *Dr. Plötz* R. Hermann, szabómester fia, ki 1857-ben született s mint orvos kíván a pogányok szolgálatára lenni.

A két első Kelet-Indiába, a 6 utóbbi pedig Afrikába lesz kiküldve.

A felavató beszédet és aktust a missziói collegium nevében *Bard* titkos egyházi-tanácsos, Schwerinből, tartotta. Beszédét az I. korinthusi levél 1, 23, 24. — verseire alapította és ilyen felosztás mellett szólott a jelöltekhez:

Nézzük a művészetet, hogyan lehet a misszió nagy munkájához bátor és erős szívet nyerni.

- Legyetek: 1. hivatástok méltóságáról meggyőződve,
 „ 2. éles ellenmondásra elkészülve,
 „ 3. ügyetek diadaláról biztosítva.

Mind a három részben igen ügyes érveléssel szól a jelöltekhez, kiknek bizonyára szívéhez szólott a szívből fakadt beszéd, melynek végeztével a jelölteket, kik fogadást tettek és kezét adtak, a Szentháromság egy Isten nevében felavatta a hittérítés munkájára. Ez után a felavatott hittérítőket több kiváló egyházi férfi, szuperintendens és lelkész megáldotta és az ünnepélyes cselekedet *Bard* szabad imájával és a „Mi Atyánk“ elmondásával véget ért. Záró liturgia s gyülekezeti ének fejezte be az istentiszteletet mire a sekrestyében kézbesítették az új hittérítőknek a misszió-kollégium részéről kiállított híványukat.

Ebéd után 4 órakor:

Segítő-gyűlés tartatott, melyen *Dr. Braune* generálszuperintendens Rudolstadtból érdekes előadást tartott a thüringiai missziói élet keletkezéséről és ápolásáról. Majd a missziói-igazgató beszélt az 1901 évi zárszámadásról és a Dschagga-misszióról.

Az estélyi gyűlés a „kristálypalota“ színháztermében folyt le. A terem teljesen megtelt érdeklődőkkel. 7 1/2 órakor felhangzott a megnyitó ének: „Grosser Gott, wir loben dich.“ Erre az új missziói felügyelő *Dr. Siedel* szép beszédet mondott. Ének után *Kabis* jubiláló testvér tartott érdekes előadást a madraszi gyülekezetről. Az erre következő szünetet *Hölscher* elnök arra használta fel, hogy a *Meruban* létesítendő állomásra gyűjtést ajánlott, melynek eredménye 976 M. 56 f. lett. *Zehme* hittérítő, majd *Seydewitz* szuperintendens előadásai után *Gutmann*

ifju hittérítő mondott megható bucsubeszédet. Ima és énekkel záródott a szép ünnepély.

A nagy-gyűlés május 22-én reggeli $\frac{1}{4}$ 9 órakor volt a misszióház tantermében. Igen sok küldött jelent itt meg, kik 24 egyháztestet képviseltek.

A gyűlést most először vezette a misszió-kollegium új elnöke, *Bard*, titkos egyházi főtanácsos. Imával nyitotta meg a gyűlést és megköszönte a bizalmat, mely őt az elnöki tisztségre emelte. — Ezután tudomásul vették s véglegesen jóváhagyták a hamburgi misszióegylet által felülvizsgált 1900. évi számadást s rendezték a porosz szabadegyház misszió-egyletével két év óta fenálló vitás ügyet.

A tárgyalás egészen simán folyt le. Még a nézeteltérések alkalmával is testvéri szeretet nyilvánult az egyes szónokok beszédében.

Az ügyek letárgyalása és a jegyzőkönyv felolvasása után a gyűlés, d. u. 1 órakor *Seydwitz* szuperintendens imájával véget ért. Mind ebből azt látjuk, hogy misszió-ügyünk ismét egy nagy lépéssel haladt előre. Vajha mi is készek lennénk erőnkhez mérten ily értelemben is szolgálni az Urat!

A hermannsburgi misszió-ünnep.

A lutheránus egyház egyik *legnépszerűbb* missziója a hermannsburgi misszió. Ugy *Harms* Lajosnak, a hermannsburgi misszió nagynevű alapítójának életrajzát, mint a misszió alapításának történetét a „*Külmisszió*“ IV. évfolyamának 1. számában közöltem. Amint ezen misszió gyökere a *néptalajból* fakadt, úgy életgyökere még mindig a nép szívéből s lelkes egyházszeretetéből táplálkozik.

„A „hermannsburgi misszió“ történetében a legkiemelkedőbb mozzanat az évenként ismétlődő *missziói ünnep*, mely régi szokás szerint mindig János hetében, június 25 és 26-án tartatik s ezidén már negyvenkilencedszer hozta össze a misszió barátait Hermannsburgban. Ezen ünnep úgy a hermannsburgiaknak, mint a „hermannsburgi misszió“ közeli és távoli barátainak egyik legkiválóbb örömmünnepe. Már hetekkel előbb számos családban elhatározzák, hogy ki megyen ezidén Hermannsburgba. Már az ünnepet megelőző napon hosszú kocsisorban érkeznek a vidáman éneklő vendégek a csinos faluba, a régi misszióház elé, hol a missziói növendékek fogadják az érkezőket, hogy azok részére, kik előre nem jelentkeztek, lakásról gondoskodjanak. Mert mindegyik ház annyi vendéget fogad be, ahány csak elfér benne. Csak magában a két misszióházban száznál több vendég lakik, s mivel mindegyik részére nem jut ágy, sokan a kiterített szalmán feksüz-

nek, ami csak fokozza az ünnepi örömet. A harsonához (Posaune) értő missziói növendékek este 8 órakor a régi misszióház nagy kertjében korálokba kezdenek, mire a vendégek is oda gyülekeznek. A régi ismeretségeket megújítják, újjakat kötnek s vidáman társalognak a harsona hangja mellett. Számos hermannsburgi is az idegenek közé vegyül, úgy hogy a kert hemzseg jókedvű emberektől. Este 10 órakor *Haccius* misszióigazgató estéli istentiszteletet tart a szabadban s a sokhangú buzgó ének méltósággal száll el a kis falu felett. Az ünnep reggelén ismét szekér szekér után hozza a vendégeket s 9 és 10 óra között az ünneplők sokasága nagy csoportokban tódul a templomba. A régi „Szent Péter és Pál“- s az új „kereszt“-templom csakhamar megtelik, bár a hermannsburgiak legtöbbször az ünnep első napján a vendégeknek engedi át helyét, mivel másképp az ünneplők nem férnek el a két templomban. A harsona-kiséret megélenkíti a gyülekezet énekét s a szíveket eltöltő ünnepi hangulat nagyban emeli a szép istentisztelet hatását.

Délután a hermannsburgi misszió két igazgatója terjesztette elő a tágas új kereszttemplomban (Kreuzkirche) az évi jelentést. A nagy ünneplő gyülekezet orgona és harsona kísérettel lelkesen énekelte a „Sollt ich meinem Gott nicht singen?“ kezdetű bevezető énekét. A dél-afrikai békekötés sokban hozzájárult, hogy a korál hangjai oly hatalmasan zúgtak a templomon keresztül. De a férfikar éneke, mely többek között a „nagy alleluját“ is előadta, szintén emelőleg hatott. A két igazgató jelentése túláradt az öröm és hálától a dél-afrikai békekötés miatt. Mennyi nyomort és szenvedést, pusztulást és szívfájdalmat hozott a harmadfél évig tartott háború a hermannsburgi misszió dél-afrikai áldásos misszió mezejére. S most végre megjött a béke! De azért a hála és köszönet dacára is bizonyos fájdalmas hang vonult végig a jelentéseken. Így *Harms* igazgató a 42 ik zsoltár 12-ik versébe öntötte a szívét eltöltő fájdalmat s el nem fojtható gondjait: „*Miért hagytad el, óh én lelkem magadat és miért búsongsz én bennem? Várjad az Istent; mert még én hálákat adok neki; mert ő az én orcámnak megszabadítója, és ő nekem Istenem!*“

A dél-afrikai s különösen a transvaali és észak zuluországi misszió újbóli kiépítése sok nehéz munkát s nagy anyagi áldozatot igényel. S az akadályok emellett is nagyok lesznek mivel a pártok Dél-afrikában mereven állnak egymással szemben; gyűlölet tölt el számtalan szívet. S a feketék között is sok olyasmi történt, ami félelemre ad okot. Hogyan alakulnak majd a viszonyok? Dél-afrika gazdag ország, de az ottani kormány nem központosítja a hatalmat úgy kezében mint az európai országokban. Azért Istenben kell biznunk; Ő a mi vigaszunk és segítségünk. Misszióink Istenben való bizodalommal kezd a háború által megakasztott és feldúlt munka folytatásához. Zuluország északi részéről és Transvaalból nincsenek újabb adataink; déli Zuluországban és Natalban a háború alatt is megszakítás nélkül folyt a

téritési munka, bár nem minden szomorúság nélkül. Itt 15 állomáson 14 hittéritő dolgozik, kiknek Natalban 30 benszülött segéd áll rendelkezésére. Több fiatal hittéritő is készen áll a munkára, kik eddig a háború miatt tétlenségre voltak kényszerítve. Az utolsó egyleti évben 354 pogány kereszteltetett, kikkel a hermannsburgi misszióhoz tartozó benszülött keresztények száma Natalban 3709-re emelkedett, kikhez még 1670 katechumenus tartozik. Az évi bevétel 381,469 márka volt. — *Haccius* misszióigazgató Ésaías 38, 17 s köv. verseit tette jelentése alapjává: „*Imé a békességnek idején keserűség esék rajtam; de te hozzám való szerelmedből megszabadítád az én életemet a koporsóból: mert hátad megé vetéd minden bűneimet. Az Ur jelen vagyon az én megtartásomra; azért az én énekimet énekeljük életünknek minden napjaiban az Urnak házában!*“ Kezdetben ugyan ő is utalt azon sóhajokra, melyek Afrikaért a hívők kebeléből ég felé szálltak, de azon meggyőződésének adott kifejezést, hogy a misszió most ott is bizalommal tekinthet a jövőbe. Az aki a multban oly csodálatosan megáldotta az ottani munkát, ezentúl sem fogja áldását a jó ügytől megvonni. Erre kimerítő jelentést nyújtott a hazai misszióházak állásáról s a velök összefüggő ügyekről, majd rátért az *indiai* misszióra s közölte róla a főbb adatokat. Így az utolsó egyleti évben ott is 321 pogányt kereszteltek a hittéritők úgy hogy a 10 állomáson jelenleg már 2341 keresztény van. A *perzsiai* misszióról csak örvendeteset jelenthetett, amennyiben az is bár lassan de szépen és biztosan fejlődik. A „hermannsburgi misszió“ perzsiai ágának külön pénztára van, melynek bevétele azonban igen csekély. Mint az előste, úgy az első ünnepnap is a missziókertben nyerte befejezését, hol az összegyültek testvéri közösségben töltöttek néhány boldog órát.

A második ünnepnap reggelén ép oly ragyogó fényben kelt fel a nap az égen, mint az elsőn s az ünneplők sokasága ünnepi hangulatban vonult ki a Harmannsburg közelében fekvő régi Luther-udvarba, hol a hatalmas cserfák árnyékában most már tizenhatodszor tartották a missziói ünnepet. A harsonával kísért ének méltósággal szállt a magas tölgyfák alól égfelé s számos prédikációval s a pogány világról s kivált a hermannsburgi misszióról szóló jelentésekkel építették a gyülekezetet. A nyolcezer főnyi embertömeg durva fapadokon félkörben ült a fenyőgalyakkal diszitett nagy, magas szószék körül s akiknek nem jutott ülőhely, azok álltak vagy a fűbe heveredtek. Napnyugta felé a hallottakért hálás szívvél visszatértek Hermannsburgba s a távolabbról valók Unterlusz és Beckedorf vasuti állomásokhoz siettek, hogy még az éjszaka beállta előtt haza érjenek. Mások, kik még távolabbról jöttek, másnap reggelig itt maradtak. Igen örvendetes tény, hogy rendkívül sok lelkész vett részt az ünnepen. A két ünnepnap persely, gazdag magánadományoktól eltekintve, több mint négyezer márkát jövedelmezett.

Ime így folyt le a „Der alte Glaube“ leírása szerint a hermannsburgi misszió évi ünnepe. Láthatjuk belőle, hogy mily szeretettel visel-

tetnek ottani hitsorsosaink a misszió ügye iránt s hogy mennyire értik az ottani vezetők, mikép kell a missziót a hívők seregével megismertetni és megkedveltetni. Bár tanulnánk tőlük. Akkor a mi ünnepeink sem volnának oly sivarak és hatástalanok.

Devanukracham.

Devanukracham, kit a „Külmisszió“ s „Friedensbote“ olvasóinak áldozatkészsége következtében a Lipcsei Misszió trankebari képezdésében missziói tanítónak képeztettem ki, f. évi február hóban letette a képesítő vizsgát s jelenleg a keletindiai Tamulország Irod városában van mint tanító alkalmazva. Tanulmányai végeztével s új állása elfogadása után tamul nyelven irt köszönő levelet intézett hozzám. Szeretném a tamul betűkkel gyönyörűen irt, mondhatnám rajzolt levelet eredetiben megmutatni kedves olvasóimnak, de úgy járnának vele mint jó magam: megcsodálnák anélkül, hogy megértenék. Azért a missziói kollégium szívésségéből, mely a német fordításról gondoskodott, annak alapján magyar fordításban egész terjedelmében közlöm Devanukracham levelét.

„Nagytiszteletű és szerető Atyjának, alázatos, engedelmes és szerető fia Devanukracham a következőket jelenti: Isten végtelen kegyelméből igen jól érzem magamat. Remélem, hogy úgy Ön mint mindazok, kik rólam gondoskodtak, szintén egészségesek. Az Ur eddig minden gonosztól megőrzött és sok jót tett velem. Szüleim előbb iskolaszolgák voltak, most azonban elvesztették azon keresetet a miért atyám művirágok készítésével keresi kenyerét. Mivel jövedelme nagyon csekély, igen nehezebbre esik a 7 tagból álló család eltartása. Még három fivérem s 1 nővérem van. Én vagyok a legidősebb testvéreim között s 1879-ben Tanjoelben születtem s Ouchterlong hittérítő keresztelt meg. 1893-ban Naether hittérítő ur megkonfirmált. Mivel szüleim nagyon szegények, nem sok gondot fordithattak nevelésemre. Azonban Isten kegyelméből 1897-ben mégis letehettem a középiskolai vizsgát mire Gehring misszionárius ur felvett a trankebari képezdésbe, missziói tanítónak való kiképeztetés végett. Hála legyen az Urnak, hogy engem szegény, tapasztalatlan embert szolgálatára méltatott. A képezdésben töltött három tanév alatt számos jótéteményben részesültem s szívből köszönöm Isten kegyelmének, hogy ezen idő alatt Ön által gondoskodott eltartásomról. Erre sohasem gondoltam volna. Az Ur ki csodákat tesz, csodálatosan hozzám vezette Önt s azért alázatos szívvel köszönöm, hogy szíves volt kiképeztetésemről gondoskodni.

Atyám Uram, kérje a jó Istent, hogy az élvezett sok jótéteményt szívből meghálálhassam. Az elmúlt három éven át Isten irgalmából s az

Ön imádsága következtében sok gonosztól megóvattam s tanítóim meglegedésére fenakadás nélkül tanulhattam. Hegedülni is megtanultam s harmoniumon is tudok játszani. Kérem, gondoljon a jövőben is reám. Vizsga után Irod-ba helyeztek el mint tanítót, hol havonként 8 rúpia fizetést s a harmoniumon való játszásért 2 rupia renumeratiót kapok. Ha Isten megáldja, úgy kijövök vele, bár kötelességem, hogy erőmhöz képest kedveseimet is segítse. Növérém is letette már a tanítónői vizsgát, míg fivéreim még az iskolába járnak. Még egyszer kérem, foglaljon állandóan imádságába s szívből köszönöm az összes élvezett jótéteményeket. Térítse vissza az Ur Önnek gazdagon mindazt mit velem tett. Önnek s összes jóltevőimnek alázatos üdvözlötet küldve, maradok engedelmes, szegény fia *Devanukracham*“.

Ezen levélből azt vélem kiolvashatni, hogy írója szerény, istenfélő és kegyes ifjú, úgy hogy filléreinket, melyeket kiképeztetésére fordítottunk nem áldoztuk hiába. Most tehát van már valaki, aki ha nem is közülünk ment a pogányokhoz, legalább a mi missziószeretetből folyó áldozatkészségünk következtében működhetik köztük mint tanító. Isten óvja meg minden kísértések között s tartsa meg az igaz hit útján, hogy sokakat vezethessen mint tanító a reá bízott kisdedek közül a nagy gyermekbaráthoz, a mi Urunk Jézus Krisztushoz. Foglaljuk *Devanukrachamot* állandóan imádságunkba s tartsuk fel vele ezáltal állandóan a lelki közösséget. Adja Isten, hogy ezen lelki funk sokaknak lelki atyjává legyen — Isten kegyelméből.

Ágfalva.

Scholtz Ödön

Legujabb hírek a Lipcsei Misszióról.

A Lipcsei Misszió jelenleg kiváló gondot fordít a keletafrikai *vadzsagga misszió* fejlesztésére, hol a régi állomások Madsame, Mamba és Mosi mellé ujabban Sira és Sigatini járult s mindinkább közelednek a hittérítők a Meruhoz is, hol 1896-ban két fiatal misszionárius *Ovir* és *Segebrock* vértanúságot szenvedett. Az eddig elhintett jó mag végre gyümölcsössel kecsegtet. Mamba állomáson legujabban 17 pogány keresztelkedett meg s 24 katechumenus készül elő a szentség felvételére. Pünkösdkor Mosiban is nagy keresztelési ünnep volt: 19 katechumenust kereszteltek, köztük egy fiatal férjet feleségével s gyermekével, egy férjes nőt s több leányt kik keresztény ifjak jegyesei. Ugyanott ujabban ismét 17 katechumenus jelentkezett és pedig egy házaspár, 8 ifjú és 7 hajadon. Hogy milyen szépen fejlődik ezen még csak 9 év előtt 1893-ban kezdett misszió, mutatja az is, hogy a testvérek április 7-én kilenc ifjúval már tanítóképző tanfolyamot nyitottak Mosiban, hogy képzett benszülött segítéseket nyerjenek. A hittérítők, számszerint kilencen, Sigatini állomáson konferenciát is tartottak, leginkább avégett, hogy a fontosabb dolgokban egységes eljárásban állapodjanak meg.

Amilyen sokat ígérő ezek alapján a munka a Kilimandsárón, ép olyan szomorú képet nyújt a *vakamba misszió*. Április 6—9-én hat testvér itten is értekezletet tartott Ikuthában, de egyik állomásról sem jelenthettek be nagyobb eredményt. Ugy Ikutha mint Jimba és Mulangó

állomáson hiányzik az üdv utáni vágy s a pogányok csak a test gyönyöreinek élnek. Azért a felnőttek megtérítésére alig van remény s a hittérítők az iskolákra, különösen pedig a felállított internátusokra fektetik a fősúlyt, hogy az ott felnövő ifjúságot nyerjék meg a Krisztusnak. Ezen iskolák berendezése s vezetése, valamint a nyelvkérdés képezte tanácskozásaik főtárgyát. S hogy a hittérítők helyesen ítéltek meg a heizzetet mutatja az, hogy Ikuthában legujabban 13 a missziótelepen lakó ifjú jelentkezett a keresztségre.

Indiában szépen fejlődik a misszióügy. A *tamul* nép szive mindjobban hajlik az Evangélium befogadására. Tavaly 1084 pogány kereszttelkedett meg, miáltal a lélekszám 21611-re emelkedett, kik közül 9201 urvacsorára jogosult vagyis felnőtt illetve konfirmált; 41 fűállomáshoz 787 helység tartozik s 506 benszűlött segéd áll a hittérítők segítségére. A *tamul zsinat* május 21-23-án Sialiban tartatott élénk érdeklődés mellett. *Fröhlich* testvér Trankebarban evangelisták kiképzésére új tanfolyamot nyitott. Februárban a trankebari tanítóképezdében 18 tanítójelölt tette le a képesítő vizsgát, kik azonnal alkalmazást nyertek a gyülekezetekben. Köztük van az általunk nevelt *Devanukracham* is. A folyó tanévben 84 növendéke van a képezdének.

Ugyancsak Trankebarban ez év elején 5 benszűlött hitjelöltet is *lelkészszé* szenteltek, úgy hogy most ezekkel 27 benszűlött *tamul* lelkész működik az indiai misszióban 33 európai hittérítő mellett.

Tritsinopoliban leányok részére benlakással összekötött munkaiskolát létesített a misszió, hogy a nők is jobban az Evangélium befolyása alá jussanak. Évégelt Trankebarban ujabban egy *tamul* bibliás asszonyt is alkalmaztak, hogy szorgalmasan látogassa azon pogány nőket, kik ottani leányiskolánkba jártak s igyekezzék őket a kereszténységnek megnyerni. A *siali*-i központi iskolát, melynek növendékei az elemi iskolától a legfelsőbb akadémiái fokozatig nyerhetnek kiképeztetést, legutóbb 221 növendék látogatta, kik közül 114 keresztény, 97 pogány és 10 mohammedánus volt. *Gehring* hittérítő, ki ismét visszatért Trankebarba és átvette a szeminárium vezetését, jelenleg Nj. Sámuel benszűlött lelkésszel egy *átnézett* Ujszövetség kiadásán fáradozik, mivel a régi Fabricius féle fordítás nyelvtanilag nem mindenütt helyes és külalakja is nagyon alkalmatlan.

Tudvalévó, hogy *tamul* keresztényeink legnagyobb része a szegény, megvetett páriákból származik, kik különösen a gyakori éhínség alkalmával tömegesen vándorolnak jobb vidékre, mivel a kereszténység által nyert magasabb műveltségük folytán igen keresett munkások. Hogy ezek ne vesszenek el az idegenben egyházunkra, a trankebari missziótanács elhatározta, hogy időről-időre kiküld valakit lelki gondozásukra. Így legutóbb *József* tritsinopoli-i benszűlött lelkész látogatott hátsó Indiába a malayi félszigetre, hol 357 kivándorolt *tamul* keresztényt talált, kik 260 rúpiát áldoztak örömben az utiköltségek fedezésére s kik közül 55 urvacsorához is járult s ez alkalommal szintén 30 rúpiát áldozott. Hogy a kivándorlás lehetőleg teljesen megszűnjék s a keresztény páriák hazájukban is jobb anyagi viszonyok közé jussanak, a misszió ujabban nagy földterületeket is vásárol s azt olcsó amortisációval a megtért páriák birtokába juttatja. Így legujabban a Madrasz melletti Kannenkarenei-ben vásárolt a missziói kollégium 6000 rúpiaért egy nagyterjedelmű rizsföldet, minek fedezésére egy kurlandi misszióbarát 2900 rubelt adományozott, úgy hogy már csak 1300 rupia fedezetlen,

Az angol király koronázását, ki egyuttal India császára, miszióink is megünnepelte, amennyiben a koronázás napján, a trankebari missziótanács rendeletére minden gyülekezetben istentisztelet tartatott, melyen a 20 vagy 21. zsoltár képezte az alapigét. Lahore tartomány keresztény hercegének *Harnam Szingh*-nek indítványára pedig az összes indiai evangélikus keresztények egy művésziesen kiállított üdvözlő iratot terjesztettek VII. Eduard elé. A felirat számára készített értékes doboz mindegyik részecskéjét India más és más tartományában faragták, hogy a doboz az egész nagy birodalom egységes loyálisát jelezze az uralkodó előtt.

Végül még a misszióra vonatkozó németországi újabb eseményekről is közlök egyet s más. Misszióink az utóbbi években oly nagy fejlődésnek indult, hogy a lipcsei régi misszióház (Karolinenstrasse 19. sz.) a szükségletnek már régóta nem felel meg. Azért a kollégium megragadta a kedvező alkalmat s 91.000 márkán hozzávásárolta a Karolinenstrasse 17. számú házat, mit a közgyűlés is jóváhagyott. Ez persze rendkívül nagy terhet ró a misszióra, de egyuttal alkalmat is szolgáltat a misszió barátainak, hogy *rendkívüli adományokkal* törlesszék ezen mellőzhetetlen befektetést. **Segítsünk mi is ezen adósságot törleszteni!**

A tavalyi 544.000 márka bevételhez a következő országok járultak a legnagyobb összegekkel: Szászország 147.161 m., Bajorország 90.865 m., Mecklenburg-Schwerin 28.915 m., Hannover 27.217 márka, Oroszország 26.983 m., Livland 26.954 m., Eszthland 12.299 m., Kurland 10.083 m., Orosz Lengyelország 6962 m., moszkvai kerület 6395 márka (az egész orosz birodalomból tehát: 89.676 márka), Schaumburg-Lippe 22.351 m., Braunschweig 11.496 m., Hessen-Nassau 11.234 márka stb. Milyen messze állunk mi ezen összegektől, pedig egyházunk sokkal nagyobb, mint ezek legtöbbször s azok még más misszió-egyleteket is segélyeznek.

A misszióismeret és tudomány fejlesztése végett a Lipcsei Misszió a hermansburgi misszióval együtt a hannoverai *Mündenben* „missziói tanfolyamot“ rendezett, melynek leginkább a lelkészek és tanítók sorából több mint 100 hallgatója volt. Dr. *Tschackert* göttingeni tanár „a misszió céljáról“, *Schwartz* lipcsei igazgató „a misszióról mint tudományról“, *Zehme* hittérítő „a lélekvándorlás tanáról“ érkezett. *Haccius* igazgató „a délafrikai pogánykeresztény gyülekezetek anyagi önállósításáról“, *Kabis* hittérítő pedig „a délindiai pária mozgalomról“ tartott előadást. Végül ugyancsak *Haccius* „az északnémet missziói életről“, *Lüpke* „a hazai missziói érdeklődés élesztéséről“, dr. *Siedel* lipcsei felügyelő pedig „a missziói órákról“ tartottak felolvasásokat. Mint látjuk gazdag és változatos program, úgy hogy a résztvevők missziói ismerete ugyancsak gyarapodhatott Mündenben. Végül még megemlítem, hogy a Lipcsei Misszió az egyre halmozódó teendők miatt dr. *Siedel* lelkészt missziói felügyelővé választotta, ki április 10-én foglalta el új hivatalát; hogy Albert volt szász király a missziói szeminárium első tanítóját *Hofsütter* lelkészt a *tanári* címmel tüntette ki s hogy *Schwartz* igazgató ez év elején meglátogatta a misszióinkért oly sokat áldozó oroszországi lutheránus egyházat, hol Dorpat, Szt. Pétervár és más helyeken missziói előadásokat tartott.

Misszió, mely egyházunk hitvallása alapján áll s melyben ilyen sokoldalú és eleven élet pezseg, megérdemli elismerésünket és pártolásunkat!

Hazai missziói hírek.

Adakozás. A múlt év három első negyedében, mint a „Külmisszió“ VI. évtolyamának 3. számában kimutattam, 1209 K. 30 f. folyt be Magyarországból a Lipcsei Misszió pénztárába. Ezen összeghez az október-decemberi negyedik évnegyedben az „Ev. Luth. Missionsblatt“ 1902. évi 3. számában közölt nyugtázás szerint, még a következő adományok járultak: *Ágfalva* Külmisszió és Friedensbote gyűjtése a dunáninneri kerületben 676 K. 11 f. (miből 64 K. 59 f. a tiszai kerületből), *Békés-Csaóba* az Ev. E. Szemle gyűjtése 7 K., *Bikal* Laub Henrik adománya 24 K. 60 f., *Liptó-Szt. Miklós* a Cirkevné Listy gyűjtése 90 K. 29 fil., *Locsmánd* az Evang. Glocken gyűjtése 52 K. 53 fil., *Budapest* a német gyülekezetből 7 K., *Pilis* Sárkány Sámuel püspök gyűjtése a bányai kerületben 302 K. 8 fil., *Pozsony* Schmidt K. J. lelkész gyűjtése 190 K. összesen 1388 K. 91 fil. Ezen összeggel együtt 1901-ben tehát 2598 K. 21 fillérrel segélyezte hazai egyházunk a *Lipcsei Missziót*. A megelőző évben 1900 ban kiküldött adomány 2238 K. 88 fil. volt, az évi emelkedés tehát 359 K. 33 fil. Ezen eredménynek annál inkább örülhetünk, mivel, mint a közölt kimutatásból is látható, egyházunk valamennyi hatósága, lapja stb. az egyházunk hitvallása alapján álló Lipcsei Missziónak juttatja a missziói gyűjtés eredményét. A misszió szeretet ezen egységes egyházi nyilvánulását egyesek (nem is egyházunkhoz tartozók) »lutheránus elzárkózottságnak« minősítik, mi pedig a legelemibb kötelesség teljesítésnek tartjuk. Ne engedje tehát magát senki sem eltántorítani az igaz utról, az ócsárlók pedig szíveljék meg Ésaías prófeta szavait: „Ne veszed el; mert Isten áldása van azon!“ (65 fej. 8 v.)

1902-ből eddig a következő adományokat nyugtázták az „Ev. Luth. Missionsblattban és pedig: az első évnegyedről a 8. számban: *Ágfalva* Külmisszió és Friedensbote gyűjtése 103 K. 14 fil., *Hrasztovac* 10 K. 40 fil., *Igló* 36 K. 24 fil., *Pinkafő* 133 K. 54 fil. Alsó-Lövő 10 K., összesen: 293 K. 32 fil., s a második negyedről a 15. számban: *Liptó-Szt. Miklós* Cirkevné Listy gyűjtése 45 K., *Felső-Lövő* Stettner Gy. esp. gyűjtése 77 K. 92 fil., *Pozsony* Schmidt K. J. lelk. gyűjtése 226 K., *Torzsa* 16 K. 17 fil., összesen: 365 K. 09 fil. Az első félévben tehát 658 K. 41 fil. folyt be hazánkból a Lipcsei Misszió pénztárába, de hátra vannak még a tekintélyes kerületi gyűjtések s így reméljük, hogy ezidén sem fogunk a már elért összegben alul maradni. Excelsior!

A dunántúli kerület lelkészegyletének a külmisszióra vonatkozó határozata a jegyzőkönyv 5. pontja szerint így szól: „A kerület lelkészegylet tavalyi jegyzőkönyvének e) pontja a külmissziót köti a lelképásztorok lelkére. Az esperességi lelkési értekezletek a külmissziót meleg pártfogásukba veszik s ajánlják annak támogatását a nőegyletek által is. Erre vonakozólag indítványozom (az indítványozó *Zábrák* Dénes értekezleti jegyző): A kerületi gyűlés mondja ki határozatilag, hogy *vizkereszt* ünnepe, mint a keresztény egyháznak egyik legrégebbi ünnepnapja, minden gyülekezetben, még a hol eddig szokásban nem volt is, ünnepeltessék meg, tartson akkor a lelkész missziói istentiszteletet és a persely mindenkor a külmisszió támogatására fordítassék. A persely jövedelem küldessék be az egyházmegyei pénztárnak közvetítésével a kerületi pénztárba s onnét a külföldi missziói intézetek részére. Ilyformán ugy az esperességek, mint a kerület is évenként kimutathatják, mennyit áldozunk a pogány misszió céljaira. Továbbá ajánlom, hogy *Scholtz* Odön ágfalvai lelkész évenként terjesszen be a kerületi

lelkészegyletnek rövid jelentést az ev. külmisszió állásáról, fejlődéséről, hódításairól. Az ilyen jelentés és statisztikai kimutatás a lelkészegylet jegyzőkönyvébe felvételvé, nagyban emelné a misszió szent ügye iránti érdeklődést. — A lelkészegylet a külmisszió szent ügyének meleg felkarolását evang. keresztyéni kötelességnek ismervén el, az indítványokat elfogadja és a kerületi gyűlést a vízkereszt ünnepének minden egyes gyülekezetben kötelezőleg leendő megtartásának kimondására felkéri és ajánlja, hogy ugyancsak vízkereszt ünnepén a külmisszió céljaira gyűjtés rendeztessék. A gyűjtés eredménye a lipcsei ev. misszió-egylet segélyezésére fordítandó, érintetlen hagyatván azon gyülekezetek joga, melyek régi gyakorlat alapján más missziói egyletekkel vannak összeköttetésben. Scholtz Ödön tagtárs pedig felkérendő, hogy évenként a külmisszió ügyéről röviden referáljon s jelentése a jegyzőkönyvbe felvétessek.“ *Reméljük, hogy ezentúl mindenütt megünneplik dunántúl vízkeresztet, mint missziói ünnepet!*

A vasi felső esperesség missziószeretet és pártolás tekintetében *első helyen* áll hazai országos egyházunkban. Igy a kerületi gyűlési jegyzőkönyvhöz csatolt „püspöki jelentés“ szerint, ezen esperesség gyülekezetei ezidén 510 K. 88 fillért áldoztak a pogány hittérítés céljaira. Ebből a bázeli misszió 172 K. 60 fillért, a brémai (északnémet) 80 koronát, a Lipcsei Misszió pedig 258 K. 28 fillért kapott. Az adományok ezen szakadozottsága onnét ered, hogy egyes gyülekezetek, péld. Felső Lövvő már régóta, még a nagy Wimmer idejéből, Bazel illetve Brémával állanak összeköttetésben, mely viszonyt tovább is ápolni óhajtják. Az adományok tekintetében is első helyen áll Felső-Lövvő mely gyülekezet egymaga 240 koronát áldozott a külmisszióra, mely összegből Bazel 120 K., Bréma 80 Kr. és Lipcse 40 koronát kapott. Második helyen Pinkafő áll 133 K. 35 fillérrel, mely gyülekezet az egész összeget Lipcsének juttatta.

A soproni felső esperesség szigorúan végrehajtja azon esperességi gyűlési határozatot, hogy a gyülekezetekben vízkeresztkor missziói istentisztelet tartassék s a *Lipcsei Misszió* javára persely szedessék. Az egyes gyülekezetek a következő összeget áldozták a szent ügyre: Ágfalva 26 K. 41 fil., Balf 4 K. 50 fil., Csáva 5 K. 20 fil., Harka 3 K., Kabold 4 K., Lajta Ujfalu 4 K. 90 fil., Locsmánd 25 K. 76 fil., Medgyes 6 K. 40 fil., Petőfalva 11 K. 82 fil., Ruszt 6 K. 72 fil., Sopron 26 K. 40 fil., *összesen 125 K. 11 fil.*, mely összeg Lipcsébe való továbbítás végett az esp. pénztári hivatal által főtiszt. püspök urhoz küldetett.

A somogyi esperesség tavalyi nyári lelkészegyleti gyűlése ismét szóvá tette a külmisszió ügyét s felújította azon határozatot, hogy a gyülekezetekben a külmissziói istentiszteletek s offertóriumok vízkeresztkor okvetlenül megtartassanak. Remélhető tehát — írja tudósítónk — hogy ezentúl ezen esperesség is az eddigieknél nagyobb összegekkel járulhat majd evangéliumi hitünknek a pogányok közötti terjesztéséhez.

Magyar református hittérítő. Mig egyházunk eddig csak anyagi eszközökkel támogatja a hittérítés ügyét, amennyiben évről-évre nagyobb összegeket bocsát a Lipcsei Misszió rendelkezésére, addig a református egyház egy szellemi harcost küldött ki a nagy misszió mezőre. A budapesti református ifjusági egyesület egyik tagja *Simon Géza*, egy régi nemesi család elszegényedett sarja, belépett a bázeli református misszióegylet kötelékébe, hogy az egylet missziói intézetében hittérítővé képezze ki magát. A hold utcai német református imateremben ez évi január 6-án nagy ünnepély keretében vettek bucsút a fiatal

hittérítő-jelölttől, kit egy Bibliával ajándékoztak meg s ki megígérte, hogy időnként missziói tudósításokat küld barátainak Bázeltől s majd később azokról a helyekről, a hová az Ur a pogányok térítésére vezérlendi. — Csak elismeréssel adózhatunk a budapesti református ifjusági egyesületnek, melynek tagjai s vezetősége nem táncmultságok rendezését tartják egy „evangélikus” egyesület egyedüli és főfeladatának, mint oly sokan, hanem komoly evangéliumi munkát fejtenek ki, minek nyomán tagjai a hittérítés nehéz munkájára is vállalkoznak. S örülünk, hogy *Simon Géza* csatlakozásával a református egyház Bazel mellett foglalt állást, miből a hitvalláshű lutheránusok láthatják, hogy nekünk nincs ott keresni valónk. Bárcsak mi is minél előbb jelenthetnők, hogy vannak kegyes lutheránus ifjak is, kik hajlandók a lipcsei missziointézetbe s kiképeztetésük után a nagy missziómezőre lépni, hogy egyházunknak szerezzenek híveket a pogányok között!

Kövágó Eörsön Czuppon Sándor eperes jelentése szerint a nőegylet buzgólkodik a misszió segélyezésén s vízkereszi 5 K. 82 fillérvnyi offertoriumát a Lipcsei Misszióknak juttatta. Külföldön mindenfelé női misszióegyletek alakúlnak a hittérítés ügyének előmozdítására s mivel számos pogány népnél a férfi hittérítők nem juthatnak a nők közelebe, a misszióegyletek ujabban külön női misszió-munkásokat alkalmaznak a pogány nők megtérítésére. A lipcsei egyesület is 5 diakonizsát küldött már ki évégett Keletindiába. Bárha Kövágó Eörs példájára a nőegyletek másfelé is segélyeznék a női misszió szent ügyét!

Missziói körut. A missziói érdeklődés fokozása s a már meglévő missziói élet fejlesztése végett, a Lipcsei Misszió két kiváló tagja, dr. *Siedel* missziói felügyelő és *Rüger* hittérítő, ki 14 évi szakadatlan hittérítői működés után e tavasszal tért üdülés végett haza Indiából, ez év november havában missziói körutat terveznek Magyarország németnyelvű gyülekezeteibe. *Schwartz* misszióigazgató engem kért fel a szükséges előkészületek megtevésére s az utiterv összeállítására, miért is kérem azon kartársakat, kik ezen két hittérítőt avagy azok egyikét szívesen látják gyülekezetökben, szíveskedjenek engem erről haladéktalanul értesíteni, hogy minden kívánalmat kielégíthessünk. Adja Isten, hogy a nagy fáradság, melyet ezen testvérek magukra vállaltak eredménynyel járjon s hogy a jó mag, melyet a hittérítés érdekében szent beszédeikkel elhíntenek, gazdag gyümölcsöt hozzon. — *Scholtz Ödön*.

Nyugtázás. A *Lipcsei Misszió* részére f. évi január 1-től szeptember 30-ig a következő adományok érkeztek hozzám: *Mult évről* visszamaradt 4 K. 78 fil., P. K. Ó-Buda 1 K., Kiss Olga Podolin 4 K., Kis-Szeben offert. 2 K. 17 fil., Hajdu J. lelk. Zsegnye 1 K., Rohonc-Városhodász 28 K. 01 fil., Szt-Antalfa offert. 1 K. 20 fil., Wagner A. Ráckozár 1 K. 50 fil. Kurz J. Istvánvölgy 4 K., Gölnicbánya offert. 8 K. 74 fil., Kokova offert. 3 K., Ruzskin offert. 2 K. 24 fil., Mezőberényből Hildebrand Keresztély segédlelkész által 25 K., Tékesi iskolások 1 K. 50 fil., D—n K—ly B—d 8 K., D—n P—a B—d 1 K., Justh G. lelk. Kröedin 1 K., Scholtz Matild Agfalva (missz. persely) 4 K., Bohus K. lelk. gyűjtése Franzfeld 30 K., özv. Fürst Jeréz Bánfalva 1 K., Ochtina 1 K., Nagy Szöllös off. 2 K. 84 fil., Vécse off. 1 K., Veszprém off. 2 K., D—n K—l B—d 9 K. 60 fil., Nemes és Pór Magasi 4 K., Ft. és Mélt. Gyurátz Ferenc püspök ur kerületi gyűjtése 237 K. 78 fil., S. K. Pozsony 60 fil., Főt. Gyurátz Ferenc püspök urtól további kerül. gyűjtés 16 K. 02 fil., Tokaj offert. 1 K., Ilauszky Ferenc Budapest 2 K., Özv.Tschurl Alojzia Bánfalva 1 K., Tékesi iskolások Tiefbrunner Ernő tanító ur

által 2 K., összesen: 414 K. 98 fl. Ezen összegből f. évi március 29 én 103 K. 14 fillért, július 30-án pedig 306 K. 84 fillért, összesen 409 K. 98 fillért már elküldtem Lipcsébe s az első összeg az „Ev. L. Missionsblatt“ idei 8. számában nyugtáztatott. Az egyes adományokat „Der Friedensbote“ című lapomban is nyugtáztam. Isten áldása legyen az adakozókon és adományaikon. — *Missziói adományokat ezentúl is szívesen fogadok, nyugtázok és továbbítok* — **Lipcsébe.**

Scholtz Ödön.

Külföldi missziói hírek.

Keletindiában Tamulországon kívül a Madrasztól északra fekvő *Telugú-országban* is képviselve van a lutheránus misszió. Ezen országban ugyanis négy lutheránus misszióegylet működik, u. m. a *hermannsburgi* és *breklumi* misszió és két *amerikai* luth. egyháztest, a „Generalsynode“ és „Generalkonzil“ missziója. Ezen négy misszió küldöttei egyik hermannsburgi állomáson *Gudúrban* f. évi március 19—21-én közös tanácskozást tartottak avégett, hogy a fontosabb kérdésekben egyöntetűen járjanak el. A főbb tanácskozási tárgyak ezek voltak: a keresztények családi élete; a luth. misszió állása az igen szabadon fordított telugú-biblia új reviziójával szemben, melynél az angol revisorok nem vették figyelembe a luth. hittérítők kívánságait; továbbá: a szegény áttérni akarók segélyezése; telugú nyelven kiadandó tan- és áhítatossági könyvek szerkesztése stb. Egyben megállapították Luther kis kátéjának kötelező szövegét mind a 4 misszióra nézve. (Ebben tehát szintén előbbre vannak, mint a mi 4 kerületünk.) A békességes testvéri tanácskozás az összes jelenlévők nagy lelki épülésére és örömére szolgált. — A hermannsburgi misszió 1865-óta működik a teluguk között s tavaly 196 pogányt keresztelt meg.

A hittérítés eredményét sokan kicsinyelni szeretik. Ezzel szemben a németországi missziói egyletek e nyár folyamán közzétett jelentései a következő számokat konstatálják: A Lipcsei Misszió a múlt év (1901) folyamán Keletindiában és Keletafrikában 1119, a schleswig-holsteini Keletindiában 1137, a bázeli Nyugotafrikában, Keletindiában és Kinában 1942, a berlini I. Délafrikában (hol pedig a háború miatt több állomást figyelmen kívül kellett hagyni) és Kinában 2325, a rajnai misszió Délafrika, németalföldi India és Kinában 3461 pogányt keresztelt, míg a Goszner-féle (berlini) misszió Keletindiában 19693 lélekkel szaporodott, minek következtében ezen misszió már 76,442 gyülekezeti tagot számlál. Ezen számok, melyek pedig csak néhány németországi misszióegyletre vonatkoznak, minden elfogulatlannak eleget mondanak. És pedig annál inkább, mivel az evangélikus misszió tudvalevőleg igen elővigyázó a pogányok keresztelésénél.

A kínai evangélikus misszió a legutóbbi üldözések megszűnte után, mindenfelé szép virágzásnak indult. A bázeli misszió jelentése szerint, ezen egyesület kínai állomásain, hol azelőtt évenként alig néhány száz keresztelés fordult elő, most 2106 kínai készül elő a keresztségre. *Dilger* honyen-i (Kanton) hittérítő saját tapasztalata alapján így itéli meg a közelmúlt időt: „Ezen év a győzelem éve volt. Ha az ember saját szemével látja mily sokan térnek át, hogyan tódulnak

az istentisztelethez, mennyire könyörögnek lelkészekért, mily örömmel építenek kápolnákat s mily szívesen s bőkezűen adakoznak adományok gyűjtésénél, önkéntelenül azt kérdi magától: ébren vagyok-e vagy álmodom? Ami 20 év óta nem történt sőt amit alig mertünk sejtetni, most bekövetkezett; Nem kell a pogányokat többé hivatnunk, — magoktól jönnek.* Ép ilyen örvendetes az is, a mit az üldözések alatt legtöbbit szenvedett kínai belföldi misszió egyik tagja, *Wright* András ír a Tsekiang tartományban fekvő Lanki-ból: „Tsu tsou-i barátaink szörnyü halála most hozza gyümölcsseit. Templomaink előbb soha sem teltek meg úgy és sohasem volt oly kedvező alkalmunk, hogy a népnek a keresztény igazságot hirdethessük, mint most. S a legörvendetesebb az, hogy hallgatóink többnyire a lakosság műveltebb köreihez tartoznak. A hivatalnokok és más befolyásos egyének minden alkalommal kimutatják, hogy sajnálják az 1900-ban történeteket. A város legszebb részében temetkezési helyet adtak nekünk s áldozataink ünnepélyes eltemetésére legalább 12,000 dollárt fordítottak. Testvéreink vértanúsága az egész tartomány lakosságára mély benyomást gyakorolt, de leginkább a tsu-tsou-iakra. Bár már régen vagyunk itt, ezen város lakossága eddig mégis hozzáférhetetlen volt reánk nézve. Az emberek úgyszólván szövetséget kötöttek egymás közt avégett, hogy a velünk való érintkezést kerüljék; s míg a vidéken száznál több kínait megkereszteltünk Tsu-tsou-ban egyetlen egyet sem. Barátaink meggyilkolása óta s szövetség megszűnt s midőn a múlt vasárnap a városban voltam, kétszáznál többen hallgatták prédikációmát.“ Hogy mennyire vágyódnak a kínaiak a kereszténységgel megismerkedni, mutatja az is, hogy a brit- és külföldi bibliaterjesztő társaság ez év (1902) első 5 hónapjában több mint egy fél millió Bibliát adott el kínai nyelven.

— **A rajnai misszióegyesület**, melynek székhelye Barmenben van, augusztus 6-án tartotta évi közgyűlését. A két ünnepi istentiszteleten, melyek egyidejűleg Barmenben s testvérvárosában Elberfelden tartattak, 10 új hittérítő s egy okleveles tanítót küldtek ki a missziói szolgálatra. A hittérítők közül kettő-kettő Kinába, Uj-Guineába és Szumatrába, egy-egy Hereroország, Borneo, Niasz és Mentave szigetére, a tanító pedig Szumatra szigetére megyen, hogy a szipoholoni tanítóképezdén, hol a battanép részére benszülőtt tanítókat képeznek, a minta és gyakorló iskolát vezesse. Ezen új küldöttekkel a rajnai misszió szolgálatában álló európai munkások száma 168-ra emelkedett s 142 hittérítő, 4 missziói orvos, 2 tanító, 1 diakon, 3 segédmunkás és 16 diakonisszából áll. A misszió két kórházat tart fen; egyet Tunkunban Délkínában, egyet pedig Pea Radja-ban Szumatra szigeten, melyek mindegyikén két missziói orvos működik, kik benszülőtt orvosokat is nevelnek. A rajnai misszió különböző munkamezején gyűjtött benszülőtt keresztények száma következő: Délafrikában 10 állomáson 15,836, Német-Délnyugotafrikában 27 állomáson 12,652, Borneón 9 állomáson 2006, Szumatrán 30 állomáson 47,784, Niaszban s a hozzá közel fekvő Nakko szigeteken 12 állomáson 5778, Kinában 6 állomáson 1013. A Mantavei-szigeteken még csak tavaly kezdték meg a térítést. Uj-Guineában már régen keresztelhettek volna a hittérítők benszülőtteket, ha nem kívánának, — az evangélikus misszióban általánosan elfogadott alapelvek értelmében — a keresztelendőktől, a kereszténység tanainak alapos ismeretét. A rajnai misszió tehát eddig 99 fő- és 260 kül- és mellékállomáson összesen 85.069 pogánykeresztényt gyűjtött. Az egyesület összes bevétele 1901-ben 1 millió 64 ezer korona volt. Valóban impozáns számok, melyek szintén igazolják, hogy a missziói áldozat és fáradság szépen megtermi gyümölcsét!

A párisi misszióegyesület, mely Franciaország határain túl is az összes evangélikus országokban osztatlan rokonszenvenek örvend, legutolsó számadásával szép bizonytságot lett barátai élénk misszió-szeretetéről s áldozatkészségéről. Azon nagy kötelezettségek, melyeket ezen egyesület az utolsó években különösen Madagaszkár szigetén magára vállalt, nagy deficitre engedtek következtetni. Ehelyett a pénztár feleslegről számolt be. A bevétel 1 millió 200 ezer korona volt. Az egyesület ezen kedvező eredményt első sorban természetesen a maroknyi francia protestánsok áldozatkészségének köszöni, kik közül egyesek 50,000 frankot adtak a szent célra. Azonban más országok protestáns misszióbarátai is segítézték ezen együletet. A madagaszkári bensülött evangélikus keresztények 10,000 frankot küldtek; Bazelben és a Svajc más helyein különösen a kivándorolt hugenották utódai adakoztak nagy összegeket s a német missziókörök sem hiányoznak az adakozók névsorából. Különösen kiemeljük, hogy Halleban *Warneck* és *Kähler* tanárok kezdeményezésére egy külön missziói gyűlést tartottak a párisi misszió érdekében. Ez az eset is mutatja, hogy a német-francia viszony egyre barátságosabb lesz.

Angol missziói adományok. Hogy mily nagy szerepet játszik a hittérítés ügye az angol egyházi életben, mutatják azon óriási összegek, melyekről az ottani misszióegyletek a nyár folyamán tartott közgyűléseiken beszámoltak. Így az „egyházi misszióegylet“ 8.400,000 K., a „hitterjesztő társaság“ 4.800,000 K., a sőtlandi egyesült szabadegyház-missziója 4.500,000 K., a londoni misszióegylet 3.000,000 K., a wesleyánusok missziója 3.300,000 K., a kínai belföldi misszióegylet 1.200,000 korona felett rendelkezett stb. Összehasonlítás végett megemlíjük, hogy Németország összes misszió-egyesületeinek a múlt évben körülbelül 7.200,000 korona betétele volt, úgy hogy maga az első helyen említett angol társaság nagyobb összeg felett rendelkezett, mint az összes németországi misszióegyletek. S hol vagyunk mi, a mi szegény 2600 koronánkkal.

Zsidómisszió. *Bieling* berlini zsidómisszionárius legutóbb részlete-szebben nyilatkozik a zsidók megkereszteléséről. Berlinben *Bieling* és *Gelfert* lelkészek állanak a zsidómisszió szolgálatában. Tavaly 44 zsidó jelentkezett nálok megkereszteltetés végett. Kilencet azonnal el kellett utasítani, mert csak külső érdekből jelentkeztek. Harmincöt maradt, úgy, hogy az előző évekről maradtakkal összesen 42 zsidót oktattak. Lassanként 13 ismét elmaradt, mivel a keresztény világnézetet túlszigorúnak találták. A megmaradt 29 közül huszonötöt megkereszteltek, még pedig 15 férfit és 10 nőt. A legtöbb a kereskedők osztályához tartozik; különben volt köztük 1 orvos, 1 gyógyszerész, 1 író, 1 szedő, 1 technikus (diák), 1 monteur, 2 artistanő, 2 tanítónő, egy színházi regisseur neje s néhány nagykereskedő. — Mi vonzza a zsidókat a kereszténységhez? Csak a tízedrész jön külső érdekből; az összes jelentkezők háromnegyed részét eszthetikai érzésük vonzza a kereszténységhez s száz közül csak 15 jön igazi belső szükségletből. De azokból, kik eszthetikai érdeklődésből jöttek, már sok meggyőződéses keresztény lett. *Bieling* lelkész oda nyilatkozik, hogy a zsidók megkeresztelésénél az eddigi szigorú gyakorlat okvetlen fentartandó. A tapasztalat feltétlenül ezt parancsolja.

I r o d a l o m.

A Lipcsei Misszió kiadásában ujabban a következő művek jelentek meg, melyek megrendelését (Verlag der Evang.-luth. Mission, Leipzig, Hohestrasse 7. cimen) melegen ajánlom :

— **Am Fusse der Bergriesen Ostafrikas.** *Geschichte der Leipziger ev.-luth. Mission in Deutsch-Ostafrika*, von H. Adolphi, Pastor zu Adsel (Livland). 144 lap, 32 képpel s 2 térképpel. Ára szép kötésben 1 K. 80 fil. — Remek mű, mely élénken ecseteli a lipcsei egyesület ugynevezett dzsagga missziójának történetét alapításától a mai napig. Aki betekintést akar szerezni egy missziói vállalat megalapításába, fejlődésébe s abba, hogyan vezeti Isten az ilyen kedve szerinti munkát az eléje gördülő számtalan akadály dacára győzelemről-győzelemre előre, az ne mulassza el ezen könyvet könyvtára számára beszerezni. De nem csak tartalma tanulságos, hanem irálya is remek, amennyiben szerzőjében hazája egyik elsőrangú íróját tiszteli; a sok szép kép pedig, melyek között ott látjuk ezen misszió eddigi két vértanujának, Segebrock és Ovir hittérítőknak arcképeit is, mintegy élénk varázsolja a vidéket, melyen hitünk terjesztői oly sok lemondás mellett is oly nagy lelkesedéssel dolgoznak az Ur Jézus dicsőségére. Karácsonyi ajándécul ifjaink részére is alig tudnánk német nyelven szebb és jobb könyvet ajánlani. Aki megrendeli, bizonyára örülni fog, hogy felhívtuk reá figyelmét.

— **Indiens Frauen im Spiegel der indischen Litteratur.** Von Heinrich Frenkel, Pastor in Leipzig, 7 képpel; ára 24 fillér. Az „Indische Lotosblumen“ 3—4 száma. A tudós szerző a régi ind. irodalom alapján ismerteti azon előkelő társadalmi állást, melyet a hindu nő az ó- és középkorban elfoglalt; aztán rajzolja jelenlegi mély süllyedtségének okát s végre kimutatja, hogy elveszett méltóságát és nemeségét csak a kereszténység felvétele által nyerheti vissza. A hindu nő nyomorának ismertetésével szánalmat igyekszik kelteni a keresztény nők szívében, hogy a női misszió pártolására bírja őket. S aki elolvassa ezen füzetet, annak szíve bizonyára meg is indul az ind. nők nyomorán és segíteni igyekszik rajtuk a misszió pártolása által.

— **Aus dem Leben einer Tamulenchristin.** Von Frau Miss. Zehme. 4 képpel; ára 12 fillér. Az „Indische Lotosblumen“ 5. száma. Ezen füzetke egy a pogányságból megtért keresztény tamul nő életének főbb eseményeit adja elő, meleg hangon ecsetelve azon nemesítő hatást, melyet az Evangélium hívő befogadása gyakorolt reá. Neve nincsen megemlítve, de reánk akik a hazánkban is megfordult *Handmann* missziói esperest tisztelni és becsülni tanultuk, annál értékesebb ezen füzetke, mivel tudjuk, hogy az említett tamul nő megtérítése az ő hittérítői működésének egyik szép gyümölcse.

— **Dornige Pfade eines jungen Missionars in Ukamba**, von Miss. Gerhard Kanig. 33 lap, 11 kép s 1 térképpel; ára 12 fillér. Egy fiatal hittérítő írja le ezen értékes füzetben saját tapasztalata alapján azon nagy nehézségeket, melyek a missziói munkába lépő kezdő hittérítőre várnak, különösen a keményszívű vakabák között s melyeket csak a hit erejével, hitet keltve sikerül legyőzni.

— **Begegnungen mit Wakamba.** Von Miss. Ernst Brutzer. 33 lap, 7 képpel; ára 12 fillér. Ebben a füzetben Brutzer hittérítő afrikai tartózkodásának első félévében a benszülöttekkel való érint.

kezésből merített tapasztalatait írja le. Csak a nép gondolat és érzelem világát ismerve, sikerül a hittérítőnek bizalmát megnyerni, s csak bizalmát bírva fogadja el tőle a legfőbb jót, az Evangéliumot.

— **Evang. Lutherisches Missionsblatt** 57. évfolyam; megjelenik havonként kétszer. Előfizetési díj postai küldéssel egész évre 2 K. 40 fil., könyvkereskedői uton 1 K. 44 fillér.

— **Kleine Missionsglocke**. Havonként 1 szám; előfizetési díj egy évre 16 fillér s a postadíj; 100 példányon telül a postadíj elesik.

Ismételten melegen ajánlom misszióink fenti két lapjának megrendelését és terjesztését, az elsőt a felnőttek a másikat a kicsinyek között. Az első kimerítő eredeti jelentéseket hoz az indiai és afrikai misszió minden fontosabb és újabb eseményéről, s olvasása nélkül nem ismerheti senki sem teljesen misszióink helyzetét, s amit valaki nem ismer, azt nem is pártolhatja teljes szívvel, szívének *osztatlan* szeretetével. A másik, mely már 86000 példányban jelenik meg, a gyermekek szívében igyekszik a misszió szeretetét fejleszteni. Ne mondja senki, hogy nálunk nincs talaj ilyen lapok terjesztésére. Az nem igaz. Én vizkeresztkor a missziói istentisztelet alkalmával felhívtam a hiveket előfizetésre s az elsőre 32, a másokra 150 előfizető akadt, holott más egyházi lapok is igen el vannak terjedve hiveim között. S tudok más gyülekekezetet is, ahol szintén tömegesen fizetnek elő ezen lapokra. Kísértse meg azért mindenki terjesztésüket, mert *ezzel is pártolhatjuk a missziót*.

Szerkesztői üzenetek.

S. K. Ön azt írja, hogy sokan talán azért nem fizetnek elő a „Külmisszióra“ mivel nem jelenik meg negyedévenként pontosan. Én pedig azt mondom, hogy azért nem jelenik meg pontosan negyedévenként, mivel az előfizetéseket kevesen s azok nagy része is rendetlenül küldi be. — K. A. Igló. Köszönöm a befejező rész lefordítását. Nagy szíveséget tettél nekem vele. — **Belmissziói egyesület, Eperjes**. Az előfizetés erre az évfolyamra szól. Isten áldása kísérje működésüket e g y h á z u n k javára. — I. F. Bpest. Ime megjelent az Ön által annyira várt lap. Talán érdeklí mint nyomdászt, hogy misszióinknak úgy Indiában mint Afrikában könyvnyomdája is van. — P. S. Szentes. Ha sok olyan lelkes barátja volna a „Külmisszió“-nak mint Esperes Ur, akkor nem kellene félni a lap jövőjét.

☛ Igen kérem mindazokat, kik a „Külmisszió“ fenállását óhajtják, küldjék be az előfizetési díjat azonnal, hogy ezen szám tetemes előállítási költségét, mi még teljesen fedezetlen, kifizethessem. Talán akadnak misszióbarátok, kik az 1 korona csekély díjat megkészszerzik, esetleg magukon kívül még egy-két előfizetőt szereznek, avagy gyülekezetőknek is ajánlják az előfizetést. Ha mindez nem történik meg, úgy minden biztatás dacára sem tarthatnám fen tovább a lapot. Mert „szép szóval“ nem lehet kifizetni a nyomdászt.